TYGODNIK KATOLICKI.

№ 30. Grodzisk, 29 lipca 1870. № 30.

Tygodnik katolicki wychodzi co tydzień w Piątek. Cena prenumeraty 1 tal. 20 sgr. ćwierćrocznie. Listy z zagranicy adresować należy do Poznania (Posen, Grand Duché de Posen). Redakcyja odbiera tylko frankowane korespondencyje. Rękopisy zwracają się tylko na wyraźne poprzednie żądania. Po użyciu ulegają niezwłocznie zniszczeniu.

Mieczysław Halka
HRABIA LEDÓCHOWSKI

ze zmiłowania Boskiego i św. Stolicy Apostolskiéj łaski

Arcybiskup Gnieźnieński i Poznański

Urodzony Legat etc. etc.

Wszystkiemu Duchowieństwu Świeckiemu i Zakonnemu niemniéj Wiernym Chrystusowym obudwóch Archidyecezyi, zdrowie i błogosławieństwo Pasterskie!

Jeżeli wśród zwyczajnych utrapień i dolegliwości życia tego zaleca nam Kościół Św., abyśmy z gorącością ducha wołali z Psalmistą do Boga: „Panie! nie w zapalczywości Twojéj strofuj mnie, ani w gniewie Twoim karz mnie;“ z jakiemże skruszeniem i upokorzeniem serca powtarzać nam wypada słowa te w chwili obecnéj nawiedzenia Pańskiego! „Od powietrza, głodu, ognia i wojny, zachowaj nas Panie,“ błagamy w modlitwach naszych, a oto wojnę, to nieprzebrane źródło nieszczęść, klęsk i boleści, dopuścił na nas Pan Bóg. Przerażający obraz rozlewu krwi, pożogi i śmierci już stawa przed oczyma naszemi.

W obec tak groźnych niebezpieczeństw, wiedziony miłością Ojcowską ku owieczkom pieczy méj powierzonym, opuściłem Gród Piotrowy, a podążyłem do was, Najmilsi Bracia w Chrystusie, ażebym jako pasterz dusz waszych, przynosił wam religijną pociechę i dzielił z wami cierpienia z wojną połączone.

I zkądże téj pociechy zaczerpnę? zaprawdę, tylko w Bogu.

Bóg za grzechy nasze dopuścił na nas wojnę; Bóg gorącemi modłami naszemi i szczerą pokutą przebłagany, szczęśliwy koniec jéj położy.

A tak wiedząc, Najmilsi w Chrystusie Bracia, że tyle walecznych żołnierzy całego kraju poszło za głosem swego Monarchy, aby krwią swoją bronić honoru powierzonych sobie chorągwi; wiedząc, że między nimi znajduje się także wielu z obudwóch moich Archidyecezyi, którzy jako mężowie, bracia, ojcowie lub syny, opuścili domowe zagrody, aby wśród krwawych zapasów walczyć na polach bitew; nie przestawajmy błagać Pana Zastępów, aby, dla nieograniczonego miłosierdzia Swego, od wszelkiego niebezpieczeństwa, tak duszy, jako i ciała, ich zachować, plagę straszliwą wojny oddalić i upragnionym pokojem nas udarować raczył.

Na ten cel rozporządzam, aby:

1) W środę, 27. m. b. odprawiła się w każdym kościele uroczysta Wotywa „tempore belli.“

2) aż do zawarcia pokoju w wszystkich Mszach św. dodawaną była kollekta „tempore belli“ — salvis rubricis.

3) w modlitwie powszechnéj kościelnéj po wyrazach: „z królewskim domem są spokrewnieni i do niego należą,“ dodawane było:

„A w obecnéj chwili racz Najjaśniejszego Króla i Książąt królewskich w boju udział mających, od wszelkich niebezpieczeństw zachować i szczęśliwym udarować powrotem.“

I będzie niniejszy list odczytany z ambony w pierwszą Niedzielę lub Święto po jego odebraniu.

Dan w Pałacu naszym Arcybiskupim w Poznaniu dnia 23. Lipca 1870.

(L. S.) **Mieczysław.**

List pasterski
No. 918.

PIUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
SACRO APPROBANTE CONCILIO
AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Pastor aeternus et episcopus animarum nostrarum, ut salutiferum redemptionis opus perenne redderet, sanctam aedificare Ecclesiam decrevit, in qua veluti in domo Dei viventis fideles omnes unius fidei et charitatis vinculo continerentur. Quapropter, priusquam clarificaretur, rogavit Patrem non pro Apostolis tantum, sed et pro eis, qui credituri erant per verbum eorum in ipsum, ut omnes unum essent, sicut ipse Filius et Pater unum sunt. Quemadmodum igitur Apostolos, quos sibi de mundo elegerat, misit, sicut ipse missus erat a Patre: ita in Ecclesia sua Pastores et Doctores usque ad consummationem saeculi esse voluit. Ut vero episcopatus ipse unus et indivisus esset, et per cohaerentes sibi invicem sacerdotes credentium multitudo universa in fidei et communionis unitate conservaretur, beatum Petrum caeteris Apostolis praeponens in ipso instituit perpetuum utriusque unitatis principium ac visibile fundamentum, super cujus fortitudinem aeternum exstrueretur templum, et Ecclesiae coelo inferenda sublimitas in hujus fidei firmitate consurgeret[1]). Et quoniam portae inferi ad evertendam, si fieri possent, Ecclesiam contra ejus fundamentum divinitus positum majori in dies odio undique insurgunt; Nos ad catholici gregis custodiam, incolumitatem, augmentum, necessarium esse judicamus, sacro approbante Concilio, doctrinam de institutione, perpetuitate, ac natura sacri Apostolici primatus, in quo totius Ecclesiae vis ac soliditas consistit, cunctis fidelibus credendam, et tenendam, secundum antiquam atque constantem universalis Ecclesiae fidem, proponere, atque contrarios, dominico gregi adeo perniciosos errores proscribere et condemnare.

CAPUT I.

De Apostolici primatus in Beato Petro institutione.

Docemus itaque et declaramus, juxta Evangelii testimonia primatum jurisdictionis in universam Dei Ecclesiam a Christo Domino fuisse. Unum enim Simonem, cui jam pridem dixerat: Tu vocaberis Cephas[2]), postquam ille suam edidit confessionem inquiens: Tu es Christus, Filius Dei vivi, solemnibus his verbis allocutus est Dominus: Beatus es Simon Bariona: quia caro, et sanguis non revalevit tibi, sed Pater meus, qui in coelis est: et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam: et tibi dabo claves regni coelorum: et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis: et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis[3]). Atque uni Simoni Petro contulit Jesus post suam resurrectionem summi pastoris et rectoris jurisdictionem in totum suum ovile, dicens: Pasce agnos meos: Pasce oves meas[4]). Huic tam manifestae sacrarum Scripturarum doctrinae, ut ab Ecclesia catholica semper intellecta est, aperte opponuntur pravae eorum sententiae, qui constitutam a Christo Domino in sua Ecclesia regiminis formam pervertentes negant, solum Petrum prae caeteris Apostolis, sive seorsum singulis sive omnibus simul, vero proprioque jurisdictionis primatu fuisse a Christo instructam; aut qui affirmant, eundem primatum non immediate directeque ipsi beato Petro, sed Ecclesiae, et per hanc illi ut ipsius Ecclesiae ministro delatum fuisse.

Si quis igitur dixerit, beatum Petrum Apostolum non esse a Christo Domino constitutum Apostolorum omnium principem et totius Ecclesiae militantis visibile caput; vel eundem honoris tantum, non autem verae propriaeque jurisdictionis primatum ab eodem Domino nostro Jesu Christo directe et immediate accepisse; anathema sit.

CAPUT II.

De Perpetuitate Primatus Beati Petri in Romanis Pontificibus.

Quod autem in beato Apostolo Petro princeps

1) S. Leo M. serm. IV. (al. III.) cap. 2. in diem Natalis sui.

2) Joan. I. 42.

3) Matth. XVI. 16—19.

4) Joan. XXI. 15—17.

pastorum et pastor magnus ovium Dominus Christus Jesus in perpetuam salutem ac perenne bonum Ecclesiae instituit, id eodem auctore in Ecclesia, quae fundata super petram ad finem saeculorum usque firma stabit, jugiter durare necesse est. Nulli sane dubium, imo saeculis omnibus notum est, quod sanctus beatissimusque Petrus, Apostolorum princeps et caput, fideique columna, et Ecclesiae catholicae fundamentum, a Domino nostro Jesu Christo, Salvatore humani generis ac Redemptore, claves regni accepit: qui ad hoc usque tempus et semper in suis successoribus, episcopis sanctae Romanae Sedis, ab ipso fundatae, ejusque consecratae sanguine, vivit et praesidet et judicium exercet[5]). Unde quicumque in hac Cathedra Petro succedit, is secundum Christi ipsius institutionem primatum Petri in universam Ecclesiam obtinet. Manet ergo dispositio veritatis, et beatus Petrus in accepta fortitudine petrae perseverans suscepta Ecclesiae gubernacula non reliquit[6]). Hac de causa ad Romanam Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse semper fuit omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles, ut in ea Sede, e qua venerandae communionis jura in omnes dimanant, tamquam membra in capite consociata, in unam corporis compagem coalescerent[7]).

Si quis ergo dixerit, non esse ex ipsius Christi Domini institutione seu jure divino, ut beatus Petrus in primatu super universam Ecclesiam habeat perpetuos successores; aut Romanum Pontificem non esse beati Petri in eodem primatu successorem; anathema sit.

CAPUT III.

De vi et ratione Primatus Romani Pontificis.

Quapropter apertis innixi sacrarum litterarum testimoniis, et inhaerentes tum Praedecessorum Nostrorum, Romanorum Pontificum, tum Conciliorum generalium disertis, perspicuisque decretis, innovamus oecumenici Concilii Florentini definitionem, qua credendum ab omnibus Christi fidelibus est, sanctam Apostolicam Sedem, et Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, et ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiae caput, et omnium Christianorum patrem ac doctorem existere; et ipsi in beato Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse: quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum Conciliorum et in sacris canonibus continetur.

Docemus proinde et declaramus, Ecclesiam Romanam disponente Domino super omnes alias ordinariae potestatis obtinere principatum, et hanc Romani Pontificis jurisdictionis potestatem, quae vere episcopalis est, immediatam esse: erga quam cujuscumque ritus et dignitatis pastores atque fideles, tam seorsum singuli quam simul omnes, officio hierarchicae subordinationis, veraeque obedientiae obstringuntur, non solum in rebus, quae ad fidem et mores, sed etiam in iis, quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent: ita ut custodita cum Romano Potifice tam communionis, quam ejusdem fidei professionis unitate, Ecclesia Christi sit unus grex sub uno summo pastore. Haec est catholicae veritatis doctrina, a qua deviare salva fide atque salute nemo potest.

Tantum autem abest, ut haec Summi Pontificis potestas officiat ordinariae ac immediatae illi episcopalis jurisdictionis potestati, qua Episcopi, qui positi a Spiritu Sancto in Apostolorum locum successerunt, tamquam veri pastores assignatos sibi greges, singuli singulos, pascunt et regunt, ut eadem a supremo et universali Pastore asseratur, roboretur ac vindicetur, secundum illud sancti Gregorii Magni: Meus honor est honor universalis Ecclesiae. Meus honor est fratrum meorum solidus vigor. Tum ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur[8]).

Porro ex suprema illa Romani Pontificis potestate gubernandi universam Ecclesiam jus eidem esse consequitur, in huius sui muneris exercitio libere communicandi cum pastoribus et gregibus totius Ecclesiae, ut iidem ab ipso in via salutis doceri ac regi possint. Quare damnamus ac reprobamus illorum sententias, qui hanc supremi capitis cum pastoribus et gregibus communicationem licite impediri posse dicunt, aut eandem reddunt saeculari potestati obnoxiam, ita ut contendant, quae ab Apostolica Sede vel eius auctoritate ad regimen Ecclesiae constituuntur, vim ac valorem non habere, nisi potestatis saecularis placito confirmentur.

Et quoniam divino Apostolici primatus jure Romanus Pontifex universae Ecclesiae praeest, docemus etiam et declaramus, eum esse iudicem supremum fidelium[9]), et in omnibus causis ad examen ecclesiasticum spectantibus ad ipsius posse iudicium recurri[10]); Sedis vero Apostolicae, cujus auctoritate maior non est, judicium a nemine fore retractandum, neque cuiquam de ejus licere judicare iudicio[11]). Quare a recto veritatis tramite aberrant, qui affirmant, licere ab judiciis Romanorum Pontificum ad oecumenicum Concilium tamquam ad auctoritatem Romano Pontifice superiorem appellare.

Si quis itaque dixerit, Romanum Pontificem habere tantummodo officium inspectionis vel directionis, non autem plenam et supremam potestatem iurisdictionis in universam Ecclesiam, non solum in rebus, quae ad fidem et mores, sed etiam in iis, quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffuse pertinent; aut eum habere tantum potiores partes, non vero totam plenitudinem hujus supremae potestatis, aut hanc eius potestatem non esse ordinariam et immediatam sive in omnes ac singulas ecclesias, sive in omnes et singulos pastores et fideles; anathema sit.

5) Cf. Ephesini Concilii Act. III.

6) S. Leo M. Sermo III. (I. II.) cap. 3

7) S. Iren. Adv. haer. I. III. c. 3. et Conc. Aquilei. a. 381. inter epp, S. Ambros. ep. XI.

8) Ep. ad Eulog. Alexandrin. I. VIII. ep XXX.

9) Pii PP. VI. Breve. Super soliditate. d. 28. Nov. 1786.

10) Concil. Oecum. Lugdun. II.

11) Ep. Nicolai I. ad Michaelem Imperatorem.

CAPUT IV.
De Romani Pontificis Infallibili Magisterio.

Ipso autem Apostolico primatu, quem Romanus Pontifex tamquam Petri principis Apostolorum successor in universam Ecclesiam obtinet, supremam quoque magisterii potestatem comprehendi, haec Sancta Sedes semper tenuit, perpetuus Ecclesiae usus comprobat, ipsaque oecumenica Concilia, ea imprimis, in quibus Oriens cum Occidente in fidei charitatisque unionem conveniebat, declaraverunt. Patres enim Concilii Constantinopolitani quarti, maiorum vestigiis inhaerentes, hanc solemnem ediderunt professionem: Prima salus est, rectae fidei regulam constodire. Et quia non potest Domini nostri Jesu Christi praetermitti sententia dicentis; Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, haec, quae dicta sunt, rerum probantur effectibus, quia in Sede Apostolica immaculata est semper catholica reservata religio, et sancta celebrata doctrina. Ab hujus ergo fide et doctrina separari minime cupientes, speramus, ut in una communione, quam Sedes Apostolica praedicat, esse mereamur, in qua est integra et vera Christianae religionis soliditas[12]). Approbante vero Lugdunensi Concilio secundo, Graeci professi sunt: Sanctam Romanam Ecclesiam summum et plenum primatum et principatum super universam Ecclesiam catholicam obtinere, quem se ab ipso Domino in beato Petro Apostolorum principe sive vertice, cujus Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter et humiliter recognoscit; et sicut prae caeteris tenetur fidei veritatem defendere, sic et, si quae de fide suborta fuerint quaestiones, suo debent iuducio definiri. Florentinum denique Concilium definivit: Pontificem Romanum, verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiae caput et omnium Christianorum patrem ac doctorem existere; et ipsi in beato Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse.

Huic pastorali muneri ut satisfacerent, Praedecessores Nostri indefessam semper operam dederunt, ut salutaris Christi doctrina apud omnes terrae populos propagaretur, parique cura vigilarunt, ut, ubi recepta esset, sincera et pura conservaretur. Quocirca totius orbis Antistites nunc singuli, nunc in Synodis congregati, longam ecclesiarum consuetudinem et antiqnae regulae formam sequentes, ea praesertim pericula, quae in negotiis fidei emergebant, ad hanc Sedem Apostolicam retulerunt, ut ibi potissimum resarcirentur damna fidei, ubi fides non potest sentire defectum[13]). Romani autem Pontifices, prout temporum et rerum conditio suadebat, nunc convocatis oecumenicis Conciliis aut explorata Ecclesiae per orbem dispersae sententia, nunc per Synodos particulares, nunc aliis, quae divina suppeditabat providentia, adhibitis auxiliis, ea tenenda definiverunt, quae sacris Scripturis et apostolicis Traditionibus consentanea Deo adiutore dignoverant. Neque enim Petri successoribus Spiritus Sanctus promissus est, ut eo revelante novam doctrinam patefacerent, sed ut eo assistente traditam per Apostolos revelationem seu fidei depositum sancte custodirent et fideliter exponerent. Quorum quidem apostolicam doctrinam omnes venerabiles Patres amplexi et sancti Doctores orthodoxi venerati atque secuti sunt; plenissime scientes, hanc sancti Petri Sedem ab omni semper errore illibatam permanere, secundum Domini Salvatoris nostri divinam pollicitationem discipulorum suorum principi factam: Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.

Hoc igitur veritatis et fidei numquam deficientis charisma Petro eiusque in hac Cathedra successoribus divinitus collatum est, ut excelso suo munere in omnium salutem fungerentur, ut universus Christi grex per eos ab erroris venenosa esca aversus, coelestis doctrinae pabulo nutriretur, ut sublata schismatis occasione Ecclesia tota una conservaretur, atque suo fundamento innixa firma adversus inferi portas consisteret.

Atvero cum hac ipsa aetate, qua salutifera Apostolici muneris efficacia vel maxime requiritur, non pauci inveniantur, qui illius auctoritati obtrectant; necessarium omnino esse censemus, praerogativam, quam Unigenitus Dei Filius cum summo pastorali officio coniungere dignatus est, solemniter asserere.

Itaque Nos traditioni a fidei Christianae exordio perceptae fideliter inhaerendo, ad Dei Salvatoris nostri gloriam, religionis Catholicae exaltationem et Christianorum populorum salutem, sacro approbante Concilio, docemus et divinitus revelatum dogma esse definimus: Romanum Pontificem, cum ex Cathedra loquitur, id est, cum omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens, pro suprema sua Apostolica auctoritate doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit, per assistentiam divinam, ipsi in beato Petro promissam, ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit; ideoque eiusmodi Romani Pontificis definitiones ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae irreformabiles esse.

Si quis autem huic Nostrae definitioni contradicere, quod Deus avertat, praesumpserit; anathema sit.

12) Ex formula S. Hormisdae Papae, prout ab Hadriano II. Patribus Concilii Oecumenici VIII, Constantinopolitani IV., proposita et ab iisdem subscripta est.

13) Cf. S. Bern. Epist. CXC.

O nieomylności osobistéj Papieża w wyrokach co do wiary i moralności,

przeciw

ks. Doellingerowi.

Napisał ks. *F. Wartenberg.*

(Dokończenie.)

Papież jest nieomylny. Co do karności kościelnéj, prawa kościelnego te tylko wyroki papieży są nieomylne, które powiązane są ściśle z dogmatem, na nim są ugruntowane, lub które Kościołowi podają tłomaczenie prawa przyrodzonego bożego, lub bożego pozytywnego; które więc wchodzą ściśle w dziedzinę religii. Wszystkie zasię prawa stosujące zasady do

czasu pewnego i okoliczności, więc czasowi, więc roztropności ludzkiéj i rozsądzeniu ludzkiemu poruczone, nie mają przywileju nieomylności: i dla tego téż się zmieniają z odmianą stósunków.

Rzecz jawna, że tak papież, jak Kościół, wyrokując nieomylnie w rzeczach religii, koniecznie téż wyrokują o znaczeniu słów pisma św., „które się nie dzieje wykładem własnym.“ Boć pismo św. jest źródłem naczelnym, choć nie jedynym dogmatów wiary: gdyby czy to Kościół, czy to Papież nie pojmował znaczenia słów pisma św. w ich znaczeniu dogmatyczném, czyżby mógł o samymże dogmacie orzekać nieomylnie? Oczywista nie; z mętnego źródła mętna woda. Zresztą Chrystus Pan, jak Łukasz św. świadczy, (24, 45) Apostołom „otworzył zmysł, aby rozumieli pismo“ *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent srcipturam.*

Lecz nie na samymże zatwierdzeniu nauki kościelnéj i prawdy bożéj objawionéj ograniczają się wyroki tak Papieża, jak Kościoła: lecz oraz wypowiedziane w nich bywa potępienie błędnych nauk, fałszu podszywającego się pod prawdę.

Ale nużby heretyk twierdził, że jego nauki Papież nie pojął w należytém znaczeniu, że dla tego potępienie papiezkie dosięga doktryny przezeń odrzuconéj, lecz nie jego doktryny, która jest wcale inna. Otóż tu niezawodnie stosuje się ono Łukaszowe „Et aperuit eis sensum, ut intelligerent scripturas,“ — otworzył im zmysł, aby rozumieli pismo boże, jakie prawdy zawiera, pismo ludzi, jakie fałsze zawiera przeciw religii. Rozumienie to pism zawierających jakąś naukę dogmatyczną, należy do tak zwanych faktów, w których ocenieniu jak Kościół, tak i papież jest nieomylnym.

Nie zawadzi tu nadmienić, że ten przywiléj Papieża jest osobisty, do osoby jego, jako Następcy Piotra przywiązany, nie może być przezeń poruczon komu innemu, że przeto dekreta np. kongregacyi Indexu, jeżeli wyraźnie i z osobna nie zatwierdzone przez Papieża nie mają cechy nieomylności; choć niezawodnie same w sobie wielką mają powagę i znaczenie.

Papież wyrokuje nieomylnie w rzeczach religii objawionéj przez Chrystusa; lecz to objawienie złożone jest w piśmie św. i tradycyi: czyż mógłby Papież jaki nowy dogmat ustanowić, ani w piśmie św., ani w tradycyi nie mający za sobą świadectwa, ani też prostym następstwem wypływający już z orzeczonych dogmatów? Nie, żadną miarą: bo przywiléj nieomylności nie daje nowych prawd z daru Ducha św. przez natchnienie, lecz tylko zaręcza asystencyą, pomoc Ducha św. w rozumieniu już przez Pana Jezusa objawionych prawd, złożonych w piśmie i tradycyi, wedle saméjże Chrystusa Pana obietnicy (u Jana św. 14, 26): „Duch św., którego pośle Ojciec w imie moje, ten was nauczy wszystkiego i przypomni wam wszystko, cokolwiek wam powiem.“

Dar ten nieomylności nie wyłącza zatym roztrząsania rzeczy spornéj co do wiary, dociekania świadectw z pisma św. i tradycyi, porady ludzi roztropnych i uczonych, nie wyłącza modlitwy o oświecenie. To wszystko może nawet potrzebne papieżowi, żeby bez grzechu jął się najwyższéj sprawy urzędu swego, bo wyrokowania w rzeczach wiary; wszelako nie może to być warunkiem koniecznym nieomylności. Jest bowiem nieomylność nie darem uświęcającym tego, który nim wyposażon, w jakim razie mogłyby podobne warunki do otrzymania łaski być postawione; lecz jest darem dla dobra Kościoła wyłącznie danym, gratia gratis data, tak że Bóg nawet przez niegodnego sługę swego może sam cuda swe sprawować.

Za pewną więc to przyjąć należy, że Papież jakbądź wyrokujący, pomylić się nie może z szczególnéj opieki bożéj nad Kościołem.

Wiara Piotra, która nie ma ustać, i przez którą ten utwierdzać ma bracią swoję jest *gratia gratis data,* jest darem darmo danym dla wyłącznego dobra Kościoła.

Wiara nie wzięta objektywnie, jako prawdy boże objawione, lecz subjektywnie jako chętne usposobienie duszy do przyjmowania prawd bożych objawionych, dla tego, że objawiona, a więc jako cnota teologiczna *gratia gratum faciens,* wlana nam jest na chrzcie św. *gratia infusa.* Téj nawet przez grzechy śmiertelne się nie traci, chyba przez akta wprost jéj przeciwne, niedowiarstwa.

Czy w tém znaczeniu brać trzeba wiarę Piotra, która nie ma ustać, przez którą on utwierdzać ma bracią swoję? na któréj jako na opoce niewzruszonéj zbudowan Kościół. Są, którzy twierdzą, jak Pighius, że Papież téj wiary, jako cnoty teologicznéj stracić nie może, mianowicie, że nie może się wyrzec wiary ze złości własnéj, nie może się orzeczonéj wierze sprzeciwiać z uporu heretyckiego.

Belarmin zowie to zdanie, iż papież choć jako prywatna osoba nie może stać się heretykiem, zowie pobożną opinią. Niezawodnie, że ma to zdanie wiele za sobą. Najpiérw, że całe dzieje Kościoła nie wykazują ni jednego heretyka Papieża; byli którzy w tém, lub owém, jako prywatni doktorowie pobłądzić mogli; był i taki, który z obawy pozornie zaparł się wiary; lecz nie było ni jednego, któryby uparnie sprzeciwiał się orzeczonéj już przez Kościół prawdzie, któryby więc był heretykiem formalnym. A już téż nawet po ludzku sądząc, nie tak łacna rzecz przypuścić w Papieżu upor heretycki przeciw prawdzie, która albo orzeczona była przez samychże jego poprzedników, albo przez Sobór potwierdzony przez poprzedników jego, z którymi dzieli przywiléj nieomylności w dekretach uroczystych co do wiary; niepodobna bowiem, żeby nie miał widzieć, iż powagę nieomylności poprzedników swych przez upor heretycki podkopując, podkopuje tymże samym u innych powagę własną, jako Papieża nieomylnie orzekającego, a raczéj wyrzeka się jéj całkowicie. To już po ludzku rzecz nie łacna. A nadto przypuścić przecież trzeba szczególną łaskę stanu, jaką Pan Bóg daje na ten najwyższy urząd Namiestnika bożego wyniesionemu; łaskę stanu, która od tak straszliwego upadku aż niedowiarstwa heretyckiego z pewnością uchronić tym więcéj zdolna, że stósownie do urzędu najwyższego jest też największa, że nadto o Papieża „stałość wszyscy wierni tém goręcéj proszą, im bardziéj zależném widzą zbawienie swoje po Bogu, od Papieża niepokalaności“ (can. si Papa dist 40).

Lecz i przeciwna powyższéj opinia ma niejaką podstawę dla siebie w słowach kanonów, które zdają się przypuszczać możność popadnięcia Papieża w herezyą: „quia cunctos judicaturus a nemine est judicandus, nisi deprehendatur a fide devius“ can. de Papa dist 40.; a potym i w tém, że niektórzy Papieże jako prywatni doktorowie pobłądzili, a każdy błąd niedobrowolny już się zowie herezyą, choć tylko materyalną.

Jednak nie na téj wierze, która cnotą jest teologiczną, a łaską czyniącą miłym Bogu, *gratia gratum faciens,* Pan Jezus zbudował Kościół swój, jako na opoce. Cnota ta bowiem wiary, jak każda inna cnota, choć od Boga dana, nie otrzymuje się, ani zachowuje bez człowieka spółdziałania z łaską: a więc na niéj zbudowany Kościół miałby zawsze coś za podstawę ludzkiego, nie miałby wyłącznie bozkiego charakteru. Co więcéj, żeby cnota teologiczna wiary mogła być opoką, podstawą niewzruszoną Kościoła, potrzebaby było: żeby Papieżom P. Jezus uczynił niepodobnym zboczenie od téj cnoty; a więc, żeby w pewnym względzie uczynił wolą ich niewolną, a przez to samo odjął jéj zasługę cnoty. —

Wiara Piotrowa, która jest podwaliną Kościoła, przez którą Piotr utwierdza bracią swoję, jest łaską bożą *gratis data,* zupełnie darmo daną bez współdziału człowieka, ale której istnienie też nie zależne od wierności człowieka łasce; która nie udzielona dla uświątobliwienia Piotra, lecz dla zachowania świętości nauki kościelnéj, dla zachowania Kościoła przez Piotra.

Jakiż tedy dar ten wiary? na czém polega? Pan Bóg daje duszom wiernym święty, że tak powiem, zmysł prawdy bożéj, iż błąd, choćby kryjący się pozorami prawdy, odkryją; iż w rzeczach jeszcze przez Kościół nieorzeczonych, skłaniają się raczéj ku tym zdaniom, które więcéj uzasadnione, i późniéj przez Kościół dogmatem orzeczone bywały. Nie przyczynia się ten zmysł prawdy bożéj do świętości człowieka, jest raczéj łaską darmo daną.

Tę łaskę stanu niezawodnie już u siebie uważali kapłani, że pomodliwszy się szczerze o światło boże, choć może z pewną trwogą kiedy występować im przyszło na kazalnicy, i chmury jakieś oblegały im i zamroczyły rozum, pamięć; nagle rozwidniał się przed nimi przedmiot nauki, prawda boża jaśniała im w umyśle wszystkimi blaski, rozpędzającymi wszelkie mroki i ciemnie marnych obaw, niepokojów ludzkiéj, słabéj natury. I ta łaska stanu nie czyni kapłana świętym, dana mu dla dobra wiernych, jest łaską darmo daną.

Otóż czymś w tym rodzaju bożego instynktu, świętego zmysłu do rozeznania prawdy bożéj; czymś w tym rodzaju łaski stanu, jaką odbierają kapłani, byle szczerze chcieli opowiadać Pana Jezusa: czymś podobnym jest wiara Piotrowa, tylko oczywiście czymś nieskończenie wyższym.

Zmysł w duszach wiernych, świętych do rozeznania prawdy bożéj, może mylić, może się doń nawiązać coś z ludzkich uprzedzeń; łaska stanu w kapłanach do opowiadania prawdy bożéj nie koniecznie zawsze czynna, nie raz zostawia człowieka własnéj niemocy. Inaczéj wiara Piotrowa. Nie jest ona tylko tym zmysłem świętym prawdy bożéj, lecz jéj jawnym, oblicznym widzeniem; nie jest przemienną, lecz nigdy nie ustającą, nie ustaje nigdy w Piotrze, aby mógł zawsze utwierdzać bracią swoję: tu sam Duch św. bez ustanku stoi na straży czystości objawienia, i przez usta Namiestnika Chrystusowego i Następcy Piotrowego podaje wyroki dla jéj zachowania od skażenia błędem, herezyą.

Podobny dar obiecał był Pan Jezus wszystkim Apostołom: „Gdy was wodzić będą do synagog i do urzędów i do władz, nie troszczcie się, cobyście odpowiedzieli, albo cobyście mówili. *Duch bowiem święty nauczy was téj godziny, co mówić macie.*“ Otóż ten przywiléj wyłącznie osobisty u Apostołów w takiejże mierze nie przeszedł na resztę biskupów, ale w całéj zupełności dostał się następcom Piotra, że *ich Duch św. uczy każdéj godziny, co mówić mają* dla zatwierdzania braci swéj w wierze.

Nic zatym w téj nieomylności papieży nie ma ludzkiego: sama łaska, sam dar boży, sam przywilej nadludzki, nadprzyrodzony. Papież jest nieomylny: to nie znaczy, że każde słowo Papieża, jakie o czym bądź wypowie, jest bezwzględną prawdą; to znaczy jedynie, że gdy wpośród rozterek, sporów religijnych potrzebują wierni utwierdzenia w wierze, *Papieży Duch święty uczy, co mówić mają,* że Duch św. broni ich od orzeczenia i zatwierdzenia błędu.

Nieomylność tedy Papieża nie tyle jest przywilejem Papieża samego, ile Kościoła samego: bo jedynie dla dobra Kościoła dana jest Papieżowi, jest wyłącznie *gratia gratis data.*

Tę różnicę wiary Piotrowéj jako cnoty i *łaski miłym czyniącéj* Bogu, a jako *łaski darmo danéj,* i że tylko ta *gratia gratis data* przeszła na następców Piotrowych, na Papieży uwydatnia i Melchior Canus (l. 6, c. 8, resp. ad 11): „Insza w Piotrze, co się odnosi do osobistéj człowieka doskonałości; insza co należy do powszechnego pożytku Kościoła. Że się zaparł Chrystusa rzeczą człowieka było; że potwierdzał bracią, było Kościoła. Tamto jemu rzecz własna; to tu społeczna, powszechna. Podobnież, że wiara Piotrowi własna zawsze wewnątrz zachowana była, to było przywilejem człowieka; że zaś dla utwierdzenia innych wiarę pewną podawał, ani pobłądził w wyrokach co do wiary, *Kościoła publicznym przywilejem było.* Rzymski więc biskup nie był dziedzicem przywilejów lub win Piotrowi własnych; lecz nastąpił w tém, co odnosiło się do Kościoła społecznych i koniecznych pożytków. Przywiléj wiary *nieustającéj,* który w Piotrze był osobistym, do Biskupów Rzymskich przeszedł nie w tém, co Piotrowi było wyłączne, lecz co powszechne było Kościołowi. Bo też nie jest Kościołowi konieczna wiara wewnętrzna Rzymskiego biskupa: ani jego błąd skryty i osobisty, prywatny szkodzić nie może Kościołowi. Zkąd nie konieczna, żeby do wewnętrznéj wiary zachowania Bóg dopomagał Rzymskim biskupom. Aliści żeby nie pobłądzili, gdy wyrokują, co wierni wierzyć mają i gdy Kościół Chrystusów w wierze kierują, żeby tu ręką bożą podtrzymywani byli; tego Kościołowi potrzeba; i przeto tego Rzymskim biskupom Pan Bóg nie odmówi, choć niedołężnym, i zresztą prywatnie błądzącym, ażeby przez błąd publicznéj powagi, Kościół nie popadł w nieświadomość prawdy.“

Zakończyć nie mógłbym stósowniéj, jak słowy *Melchiora Canusa* (l. 6, c. 7, sub fine): „To twierdzę, a na pewno twierdzę, że zarazę i zgubę niosą Kościołowi ci, którzy albo przeczą, że Rzymski biskup nastąpił po Piotrze w powadze co do wiary i nauki; albo którzy utrzymują, że najwyższy Kościoła pasterz ktobądź nim był, może w wyrokach co do wiary błądzić.

„Obojga heretycy czynią: którzy zaś im przeciwni w jednem i w drugiem, ci w Kościele za katolików miani.

„Dla tego ja nie rozumiem, jak wierni niektórzy mogą przyjąć raczéj opinie heretyków, aniżeli katolików. Albowiem heretycy, widzę, dokąd dążą: do życia i nauki w swawoli i bezkarności we wszystkiém. Chcą ciała bez głowy, aby ni noga, ni ręka nie czyniła swéj powinności. Chcą owiec bez pasterza, żeby sami, wilkami będąc, wydawali się wszelako pasterzami. Chcą sporów bez sędziego, aby niesnaskom nie było końca; i ażeby po usunięciu sędziego, gdy walczyć będą przeciw uczonym, za zwycięzców od motłochu byli uznani. Wszystko bowiem zamącić chcą, bo jak przysłowie niesie, w mętnéj wodzie ryby łowią.

„My zasię idźmy za powszechnym zdaniem katolików: bezpiecznie bowiem idziemy przeto, że jest powszechna katolikom. Zresztą to tylko wierzą, co i pisma św. świadectwa potwierdzają, i papieży wyroki orzekają, dawnych świętych zastępcy śpiewają, Soborów Ojcowie zatwierdzają, Apostolskie podanie wyświadcza, a ciągły zwyczaj Kościoła zachowuje.“

Nieomylność osobista Papieża.

Stało się dzieło wielkie w Kościele, to jest w całym świecie; dokonało się ono w najwspanialszéj świątyni, wśród światła wielkiego i wśród spokoju wielkiego; zewnątrz świątyni huczała burza i spadały strumienie ulewnego deszczu, a zdaleka dolatywał niejako szczęk wojennego oręża, za który chwytają najpotężniejsze mocarstwa w Europie, gotujące się do śmiertelnych z sobą zapasów.

Dnia 18 b. m. o wpół do dwunastéj Ojciec św. ogłosił uroczyście dogmat nieomylności papieża, następcy Piotra św. i nauczyciela chrześcijaństwa.

Głosujących za dogmatem Ojców było 535, a więc większość episkopatu nie tylko w Rzymie zebranego, lecz episkopatu wszystkiego.

Kiedy Ojciec św. wypowiedział, że zatwierdza, definiuje i ogłasza uchwały Soboru, wzruszenie niewymowne ogarnęło całe zgromadzenie. Biskupi ze łzami w oczach wśród niesłychanych oklasków pozdrawiali Piusa IX.

Po benedykcyi papiezkiéj rozległ się śpiew wspaniały w Bazylice Piotrowéj: *Te Deum:* hymn ten Ambrożyjski nucili Biskupi i wszyscy wierni z zapałem.

Ojcowie ściskali się nawzajem, rozpromienieni, lud całował ręce i szaty Biskupów.

Dwóch tylko wyrzekło: *Non placet* — inni z opozycyi byli nieobecni.

Podobało się więc Duchowi św. i Ojcom Soboru watykańskiego, tak jak po wsze czasy na innych Soborach bywało, zatwierdzić prawdę bożą, objawioną, starą, prawdę o nieomylności osobistéj papiezkiéj.

Były przed tym spory i swary, były namiętności i rozterki — odtąd wszystko ustaje — odtąd cisza i pokoj i jedność.

Bóg przemówił!...

Odtąd nie ma ani liberalnych katolików, ani ultramontanów, jak się nasz korespondent rzymski trafnie wyraża — odtąd jedna tylko między synami Kościoła wiara — wiara w nieomylność Następcy Piotra św. jak ją Konstytucya papiezka określa, wyjaśnia i zatwierdza.

Naród polski wszystek, od krańca do krańca, jako wierny zawdzy syn Kościoła, z uległością a sercem ochotnym artykuł ten wiary przyjmuje: na kolanach jawnie i głośno to wyznanie swoje wiary wygłasza.

A komuby ziarna gorczycznego wiary nie dostawało, niechże w głos woła do Boga o przymnożenie jéj: *Domine adauge nobis fidem!* Nieehże Ducha św. uprosi, by złamał w nim co twardego a upartego w rozumie i woli. *Riga quod est aridum, Fove quod est frigidum...*

Dzienniki francuzkie liberalno-katolickie, a na ich czele *le Français* w obec dekretu Soboru oświadczają swą uległość. Tak i w Niemczech będzie. Dzienniki nasze istotnie katolickie wspaniałe drukują artykuły. Zanim podamy głosy *l'Universa, Monda* itd., warto się dziś zastanowić nad głosami naszych polskich czasopism.

Gazeta toruńska, kulejąca na dwie strony, a zawsze ostrożna, nie odezwała się dotąd.

Dziennik poznański jeszcze przed uroczystym proklamowaniem dogmatu o nieomylności napisał artykuł, ale artykuł ten bez treści i znaczenia. Ograniczył się *Dziennik* na kilku ogólnikach, na frazesach wyrażających obawę o przyszłości Rzymu. Polityk to świecki a lichy, Kościoła niezna i nie rozumie. Mimo zaręczań o katolickości *Dziennika,* nie chciejmy się odeń prostego a szczerego wyznania katolickiego spodziewać. Trudno się *Dziennikowi* uczyć na starość katechizmu.

Z pism galicyjskich, a więc ze wszystkich polskich, *Czas* tylko i *Unia* odezwały się prawdziwie po katolicku z ciepłem, miłością a weselem.

Oto najpierw artykuł *Czasu:*

Podczas gdy świat wstrzymuje dech w piersi na widok straszliwych zapasów, jakie się niebawem mają rozpocząć między dwoma najpotężniejszemi mocarstwami Europy, zgromadzony w Rzymie powszechny sobór kościoła katolickiego nie przerywa swych prac, o jeden dzień nie przedłuża wielkiego aktu ogłoszenia dogmatu nieomylności Papieża, przeciwko któremu podnosiły się nietylko głosy namiętności antireligijnych, ale także polityki świeckiéj. Najuprzedzeńsi nie zdołają zaprzeczyć, aby w tym kroku nie leżał świetny dowód niepodległości moralnéj, niezawisłości Kościoła od wszelkich potęg świeckich. Niechętni spodziewać się będą, trwożliwi obawiać się mogą, że ten krok ściągnie w chwili zawikłania europejskiego nowe prześladowania Kościoła, że cesarz Napoleon chwytając się tego pozoru, iż sobór rad gabinetowych w kwestyi dogmatycznéj nie posłuchał, poświęci Rzym dla zapewnienia sobie sojuszu z Włochami lub dla możności rozporządzenia w czasie wojny załogą stojącą tamże. Lecz wierzący, a ci są jeszcze

dzięki Bogu w większości między ludami katolickiemi, ukorzyć się muszą przed tą potęgą moralną, która w rzeczach wiary dotyczących, przed niczém się nie cofa, nie słucha mocarzów świata, idzie za natchnieniem Ducha św.

Niepodobna w tak uroczystéj chwili, w obec świetnego faktu, który naznaczy dzieje Kościoła, wchodzić w kombinacye polityczne, czy i o ile sprawdzą się pogróżki zapowiadane na wypadek ogłoszenia dogmatu nieomylności Papiezkiéj, czy dzisiejsze rządy chlubiące się wolnością i postępem przystąpią do skrępowania wolności wewnętrznych stosunków między głową Kościoła a biskupami, podnosząc usuniętą w naszych czasach, a tylko przez rząd rosyjski w praktyce utrzymywaną kwestyą *placetum regium.* Tém mniéj poruszać się godzi pytania, czy krok ten Soboru nie posłuży za powód do poruszenia na nowo sprawy niepodległości Ojca św. i jego władzy doczesnéj.

Wszelako, jeśliby się tak miało stać, to nie ogłoszenie dogmatu nieomylności stanie się tego powodem, ale zaborczość dzisiejszéj polityki; jak od lat jedenastu ustawicznie zagraża niepodległości Stolicy św. tak dziś wystawić ją może na nową próbę. Cóż bowiem utrzymać się zdoła w obec rozbojów na wielką skalę, jakie nam współczesna polityka mocarstw europejskich przedstawia? Nic dziwnego, że ta żądza zaborcza i do najwyższego stopnia doprowadzony materyalizm wieku, miota się na widok jedynéj w świecie moralnéj potęgi, która mu nie ulega, która przeciwnie zbroi się, wprawdzie tylko bronią duchową, i wzmacnia tę wielką organizacyą Kościoła katolickiego przez utwierdzenie szczytu, całe to wielkie sklepienie Kościoła zamykającego.

Lecz nie to tylko w krótkiém doniesieniu telegraficzném, któreśmy wczoraj podali o ogłoszeniu dogmatu dla katolików, jest pocieszającém, że sobór nie powstrzymał się przed groźną sytuacyą polityczną, gdyż ufny w nadprzyrodzoną siłę w rzeczach wiary Kościoł nie zważa na względy polityczne, lecz oraz to jest budującém, wszystkie ostatniemi czasy mogące ulegać wstrząśnieniom sumienia katolików zaspokajającém, iż owa walka w samymże łonie Kościoła i soboru tak świetnie została zakończoną, że owa opozycya, któréj znaczenie nieprzyjazne naszéj wierze pisma przesadnio przedstawiały, jak spodziewać się należało, znikła.

Uspokojeniem napełnia ta zgodność Ojców soboru, którzy, jak długo kwestya nieomylności była na porządku obrad, rozwinęli wszystkie za i przeciw dowody, z rozpraw tych jednak kilkomiesięcznych jednolite wypłynęło słowo, przez wszystkich zgodnie powtórzone *placet.* Owe dwa głosy *non placet* pozostały, jakby na stwierdzenie, że opozycya ustąpiła bez wszelkiego nacisku, z wewnętrznego przekonania.

Szkodliwe zawsze w Kościele rozdziały i odmienne kierunki, które w ostatnich zwłaszcza czasach wzrosły, ustąpiły w obec ogłoszenia dogmatu zupełnie, jednolitość soboru dogmatem nieomylności przywrócona jest zapewnieniem jednolitości kierunku całego Kościoła. Walka odbyta na soborze, jak była konieczną, bo nigdy powszechne zebranie Kościoła bez podobnéj walki się nie odbyło, tak może być w skutkach swych zbawienną; z nią kończą się owe błędne kierunki, które skutkiem różnych politycznych wpływów się wyrobiły, czy to galikanizmu, józefinizmu, lub téż liberalizmu katolickiego, jedna tylko przestronna pozostaje droga, na którą wszyscy ojcowie soboru z dniem ogłoszenia dogmatu wstąpili. Jestto już wielkim rezultatem w czasach, kiedy wiara potrzebuje obrony, i sprawa Kościoła zjednoczenia.

Ufać należy, że jak przez walkę zebrania biskupów doszło do zupełnéj jedności, tak cały świat katolicki, a raczéj wszyscy wierzący niepokojeni odgłosami owéj walki, lub téż w części gorszeni głosami jawnych nieprzyjaciół Kościoła, za wzorem swoich pasterzy zjednoczą się i wzmocnią w jednym, prawdziwie katolickim kierunku.

Unia lwowska w num. 88. dwa téj sprawie poświęciła artykuły, z których mu drugi podajemy:

Te Deum laudamus zaśpiewało pod sklepieniami Bazyliki watykańskiéj pięciuset z górą zgromadzonych Ojców świętego Soboru! *Te Deum* zawtóruje cały świat katolicki! *Te Deum* śpiewamy z głębi radością przepełnionéj duszy naszéj, bo wątpliwość usunięta, prawda wyjaśniona, prawda zatwierdzona, rozdziału już nie ma! Jedność wzmocnioną została! i to w chwili właśnie, kiedy téj jedności najbardziéj potrzeba do odpierania pocisków rozszerzających się niewiary i rewolucyi. A związki téj jedności, przyznać należy, osłabione wielce zostały już to sfałszowawiem historycznych faktów, przekręcaniem tradycyi, już to gmatwaniną eksegetyczną pisma świętego w Niemczech, wreszcie sofizmatami błędnéj filozofii. Przez trzy z górą wieki zgromadzały to wszystko idące ręka w rękę z sobą przeciw kościołowi, protestantyzm niczém nieokiełznany z jansenizmem pełnym przewrotnych a subtelnych wielce wykrętów; naginający się do dworskich kaprysów gallikanizm z zatabaczonym, służalczym a biórokratycznym józefinizmem. I kwestya nieomylności, ten nerw żywotny i jedności wiary i jedności kościoła w wątpliwość podaną, wreszcie wbrew protestacyi ustawicznéj kościoła, systymatycznie a coraz otwarciéj i zuchwaléj negowaną była.

W wieku obecnym gwar przycichł — i tylko po książkach gdzie niegdzie błąkał się obłęd jeszcze, zapuszczając w czytających jad swój szkodliwy. Aż tu przed otwarciem Soboru kwestya ta, z dziwnego a zawsze opatrznego zrządzenia Bożego, podniesioną została i to nie przez Ojca św. zwołującego biskupów na Sobór, ale przez najzawziętszych nieprzyjaciół kościoła. Oni to wyciągnęli ją z pod cienia kościelnych ołtarzy, wystawili na widok publiczny, lżyli i szkalowali, aby ją do tyla zohydzić w oczach katolików, iżby ci, przestraszeni pogardzili nią i wyparli się jéj na zawsze. Za danym hasłem na wszystkich punktach uderzono nań z całą zaciekłością. Dziennikarstwo stugębne, ulotne pisemka, układne pamflety, poważne rzekomo książki, bateryami spleśniałéj mądrości gallikańskiéj i cuchnącymi nabojami józefińskiéj produkcyi uzbrojone, sypnęły się naraz jak z rogu obfitości. Bito na gwałt. Gdzie więcéj było wzniesionych rusztowań *per fas* i *nefas* cytacyi, gdzie było więcéj Pytiom właściwych, delirycznych majaczeń, tam więcéj niby mądrości!! Wywijanie harców, wywracanie koziołków niekiedy z kuglarską dopełniano dokładnością. Kościół o nowotworstwo, ba! nawet o bałwochwalstwo oskarżać się ośmielano. Nic dziwnego, że umysły słabe a nieświadome rzeczy w obłęd wprowadzone zostały, kiedy wiele nawet zacnych, prawych, po-

czciwych i znakomitych zachwiało się a przynajmniéj trwogą, obawą, strachem przejęte w niezatwierdzeniu téj kwestyi upatrywało jedyny sposób pohamowania uderzających na kościół nieprzyjaciół. Tego właśnie życzyli sobie osta ni — w tym celu obrachowane były ich krzyki — w tym celu wymierzone ich pociski. Milczenie kościoła, pozostawienie sprawy téj odłogiem, byłoby bezładną przed nieprzyjacielem rejteradą, podaniem mu tyłu, klęską straszliwą!

I u nas dziennikarstwo poszło za tym antykatolickim prądem, wyciągnęło jak owa żaba nogi swoje do podkucia, by sprostać niedowiarstwu w szalonym pochodzie! „*Anch io sara presidente!*“ I z zapoznaniem dziejowéj przeszłości i teraźniejszości kościoła w Polsce, z podeptaniem naturalnego politycznego zmysłu, nakazującego w tych rzeczach jeśli już nie obronę, to co najmniéj pełne uszanowania milczenie, rzuciło się jak owe ongi warchoły zaściankowéj Litwy z okrzykiem: „hejże na Soplicę!“ I widzieliśmy w zdumieniu po raz pierwszy może, o hańbo! bracią naszą polską, mężów ster trzymających w publicystyce dziennikarskiéj, sławetnéj Galilei, idących ręka w rękę z moskiewskim dziennikarstwem. Z wyjątkiem wiernie stojącego dziś na straży prawdziwie polskiéj bo katolickiéj *Czasu,* wszyscy inni rzucali takiego samego kalibru i gatunku pociskami, jakiemi uderzali i uderzają najzacieklejsi Moskale na kościół, ten kościół, który jest dziś dla nas, chociaż na męczeńskich torturach rozciągnięty, w biednéj naszéj Polsce jedyną jeszcze dźwignią i jedyną fortecą narodowości naszéj! Snać, frykasy wiedeńskiego judaizmu, wywary i omłot niemiecki stały się jedynie ulubioną strawą umysłu, kiedy dla nich pomieciono katolickim pokarmem i zapomniano o polskim interesie. Radzi nie radzi musieliśmy być widzami wybijanych na niemiecką modłę polskich hołubców — przypatrywać się „tańcującym karłom na mogiłach świętych.“. I sądzili biedacy, że już są u celu swoich pragnień, w skrytości więc zacierali wesela pełni ręce swoje! Dzień ich zwycięztwa miał być niedalekim. Aliści Pan pomięszał szyki i sprawa jedności kościoła silniejszą i świetniejszą jak nigdy przedtem nie bywało, wyszła na jaw zwycięzko z pośród zgromadzonych Ojców Soboru, mimo tych krzyków i chaotycznych na kościół wrzasków, aby stawić mężne czoło zbliżającéj się niezadługo może straszliwéj na kościół burzy.

Te Deum Ci więc Panie, bo błędne kierunki, owe istne bękarty politycznych wpływów, w kościele schronienia więcéj już nie znajdą. Skonać też muszą za chwilę w konwulsyjnych drganiach! „Nie ma już gallikanizmu, józefinizmu i liberalizmu katolickiego — jedna tylko przestronna pozostaje droga, na którą wszyscy Ojcowie Soboru z dniem ogłoszenia dogmatu wstąpili! *Te Deum!* kościół nie uląkł się pogróżek, ani ustąpił na widok roztwierającego się przed nim groźnego politycznego widnokręgu — ani zważał na względy ludzkie, ale jawnie zatwierdził wiarę swoją — ku utwierdzeniu i zbudowaniu wiernych swoich, ku świetniejszemu a tak koniecznemu w dzisiejszych materyalizmem skażonych czasach, uwydatnieniu nadprzyrodzonéj bożéj siły swojéj.

Te Deum Ci Panie! bo wszyscy wierzący niepokojeni odgłosami owéj walki, gorszeni głosami jawnych nieprzyjaciół Kościoła, za wzorem swoich pasterzy zjednoczą się i wzmocnią w jednym prawdziwie katolickim kierunku. „*Te Deum laudamus*, śpiewamy Ci o Panie i jako Polacy, bo wzmacniając jedność Kościoła, nowe siły do zapasów z wrogą nam schizmą podałeś, bo szańce Koscioła wzmocniłeś, po za którymi narodowość naszą tém snadniéj od ciosów potężnego schizmatyka uchronić zdołamy!

KORESPONDENCYE.

(X) **Rzym** *21. lipca.*

Już nie ma ultramontanów, ni galikanów: już Kościół spory rozstrzygnął, a świat się dowiedział, że to nie stronnictwo pewne, co „bożyszcze swe na Watykanie“ osadziło, co „za ziemską ojczyznę swą Rzym“ uważa, lecz że cały Kościół katolicki jest papiezkim, jest rzymskim. *Montalembert* kiedyś, w lepszych, świetniejszych dla siebie czasach wyrzekł, że gallikanizm dawno już umarł, a pozostaje jéno troska, by go pochować. Tego upioŗa dobyto później z grobu: iluż on znamienitym ludziom wypił rozum, krew serdeczną, i ssał mózgi; samemuż Montalembertowi wpił się głęboko w pierś konającą. Teraz, Bogu dzięki, już ta mara przeklęta, rażona anathematem kanonów soborowych, nie wychyli głowy w Kościele: jéj miejsce już chyba poza Kościołem, w schizmie, w herezyi.

Pisałem wam, że na wtorek, w dzień św. Wincentego a Paulo była naznaczona czwarta sesya Soboru. Ale Ojciec św. przyśpieszył na poniedziałek, żeby Ojcowie Soboru prędzéj się mogli rozjechać.

W dniu tedy 18. b. m. o godzinie dziewiątéj, kardynałowie, patryarchowie, prymasi, arcybiskupi i biskupi, opaci *nullius*, opaci jeneralni, przybrawszy szaty kościelne koloru czerwonego, tudzież jenerałowie zakonów, oddawszy adoracyą przed Najśw. Sakramentem, zajęli swe miejsca w sali soborowéj. U wstępu stanęła straż z zakonu maltańskiego i z gwardyi nobile Ojca św.

Mszą św. *de spiritu sancto* odprawił kardynał *Barili.* Papież, przybrawszy się *pontificaliter* w kaplicy gregoryańskiéj, udał się do auli otoczony dworem swym i antykamerą w towarzystwie Msgr'a Vice-Kamerlinga św. Kościoła rzymskiego, księcia asystenta tronu i drugiego stróża Soboru, Msgr'a Audytora kamery apostolskiéj i senatora i konserwatorów rzymskich. W asyście Ojca św. byli kardynał *de Angelis,* jako *presbyter assistens,* a kardynałowie *Grasselini* i *Mertel* jako dyakoni; Msgr *de Avila,* Auditor Roty był za sybdyakona. Kiedy Ojciec św. zasiadł na tronie, biskup Fessler, sekretarz Soboru, złożył na tronie ustawionym na ołtarzu księgi Ewangelii. Poczym odbyto modlitwy najpiérw ciche, potém naznaczone. Naddworni śpiewacy zaintonowali antyfonę. Nastąpiły litanie, w końcu których, gdy przyszły suplikacye, Ojciec święty podniósł się i po trzykroć coraz mocniejszym głosem powtarzał do Boga modlitwę: „*Ut s. Synodum et s. ecclesiasticam hierarchiam benedicere, regere et conservare digneris.*“ (Abyś św. Sobór i św. Kościoła hierarchią błogosławić, rządzić i zachować raczył); a powtarzając sześć kroć znaczył krzyżem św. nad czcigodnym Ojców zgromadzeniem.

Jest to akt uroczysty, nad który sobie trudno

wyobrazić coś więcéj na wskroś przejmującego: cały świat katolicki w osobach swych pasterzy najwyższych przedstawiony korzących się tu pod prawicą Namiestnika bożego, a następcy Piotra.

Po dopełnieniu tych obrzędów, kardynał *Capalti* śpiewał Ewangelią u św. Mateusza w r. 16., gdzie mowa jest o Piotrowem wyznaniu bóztwa Chrystusowego i o nagrodzie, jaką mu Pan za to dać obiecał. Po ewangelii zaintonował Ojciec św. hymn *Veni Creator Spiritus,* prześpiewany przez kantorów i Ojców Soboru na przemian; oracyą odśpiewał Ojciec św.

W téj chwili wedle ceremoniału powinnyby ustąpić z auli osoby nie należące do Soboru; a przed ludem zebranym tłumnie zawrzeć się bramy. Lecz jak w trzeciéj sessyi, i teraz Ojciec św. pozwolił na pozostanie osób i na niezamknięcie wrót.

Biskup *Fessler,* sekretarz Soboru, tudzież Msgr *Valenziani,* biskup z Fabriano i Matelica udali się do tronu papiezkiego; biskup Fessler wręczył Ojcu św. konstytucyą *de Ecclesia Christi,* która miała być promulgowana. Tę oddał Ojciec św. zaraz biskupowi *Valenziani,* który wstąpiwszy na ambonę, podniesionym głosem odczytał całą; a przeczytawszy pytał Ojców Soboru: *Reverendissimi Patres, placentne Vobis Decreta et Canones, qui in hac constitutione continentur.*

Poczym nastąpiło imienne wywoływanie Ojców, z których każdy miał odpowiedzieć *placet,* lub *non placet.* Obecnych Ojców Soboru było 535, z których *pięć set trzydziestu trzech* oddało twierdzącą, *dwóch* przeczącą odpowiedź.

Głosy zapisywane były przez skrutatorów i protonotaryuszów apostolskich i notaryuszów im przydanych. Prałaci, którzy zebrali głosy w towarzystwie sekretarza Soboru przystąpili do tronu i przedstawili ich wypadek Ojcu św., który zatym najwyższą swą powagą zatwierdził dekreta i kanony w téj uroczystéj formule: *Decreta et Canones, qui in constitutione modo lecta continentur, placuerunt omnibus Patribus, duobus exceptis. Nosque, sacro approbante Concilio illa et illos, ita ut lecta sunt, definimus, et Apostolica Auctoritate confirmamus.*

Zaledwie domówił Ojciec św., żywe aklamacye Ojców Soboru rozbrzmiały szeroko w auli soborowéj, podczas gdy salwy moździerzy zwiastowały miastu radosną wieść. Wiernych tłumy ogromne, przepełniające olbrzymią bazylikę św. Piotra, uderzyły w oklaski, aklamacye, tak że przez znaczną chwilę Ojciec święty nie mógł zabrać głosu; a gdy przemówił, nowe aklamacye ludu przerwały mu mowę. W chwili, gdy wszystek lud uciszył się, Francuz w głos zawołał *Placet;* jego głos był głosem serc wszystkich. Po aklamacyi ludu, zagrzmiało ogromnie, gromy biły, deszcz lunął nawalny.

Ojciec święty miał wtedy krótką allokucyą, którą dołączam:

„Summa ista Romani Pontificis auctoritas, Venerabiles Fratres, non opprimit, sed adjuvat, non destruit sed aedificat, sed saepissime confirmat in dignitate, unit in charitate, et Fratrum scilicet Episcoporum jura firmat atque tuetur. Ideoque qui nunc judicant in commotione, sciant non esse Dominum in commotione. Meminerint, quod paucis abhinc annis, oppositam tenentes sententiam abundaverunt in sensu Nostro, et in sensu majoris partis hujus amplissimi Consessus, sed tunc judicarunt in spiritu aurae lenis. Num quid in eodem judicio judicando duae oppositae possunt existere conscientiae? Absit. Illuminet ergo Deus sensus et corda; et quoniam Ipse facit mirabilia magna solus, illuminet sensus et corda, ut omnes accedere possint ad sinum Patris, Christi Jesu in terris indigni Vicarii, qui eos amat, eos diligit, et exoptat unum esse cum illis. Et ita simul in vinculo charitatis conjuncti praeliare possimus praelia Domini, ut non solum non irrideant nos inimici nostri, sed timeant potius et aliquando arma malitiae cedant in conspectu veritatis, sicque omnes cum D. Augustino dicere valeant: „„Tu vocasti me in admirabile lumen tuum: ecce video!"“

„Najwyższa Rzymskiego Biskupa powaga, Bracia czcigodni, nie uciska, lecz wspomaga, nie niweczy, lecz buduje i bardzo utwierdza w godności, jednoczy w miłości i braci tj. biskupów prawa utrwala i waruje. Przeto, którzy ninie sądzą w poruszeniu umysłu, niechże wiedzą, że Pana nie ma w poruszeniu. Niechże wspomną na to, że przed kilku laty innego będąc zdania, najzupełniéj zgodni byli z Nami i z większością tego znakomitego Zebrania; lecz wtedy sądzili w duchu łagodnego tchnienia. Czyż w osądzeniu téjże sprawy mogą istnieć dwa przeciwne sobie sumienia? Nie. Niech więc Bóg oświeci zmysły i serca; i ponieważ On czyni dziwy wielkie sam, niech oświeci zmysły i serca, aby wszyscy przyjść mogli na łono Ojca, Chrystusa Jezusa na ziemi niegodnego zastępcy, których ich kocha, ich miłuje i pragnie być jedno z nimi. A tak razem węzłem miłości połączeni, abyśmy walczyć mogli walki Pana, ażeby nietylko nie natrząsali się z nas nieprzyjaciele nasi, lecz lękali się raczéj, a kiedyś broń złości aby ustąpiła w obliczu prawdy, iżby też wszyscy z Augustynem świętym powiedzieć mogli: „Tyś mię wezwał do przedwiecznéj światłości swojéj, i oto widzę“

Ojciec św. zaintonował hymn: *Te Deum laudamus.* Lud ogromnym jednym głosem śpiewał na przemian z Ojcami Soboru, zagłuszając całkiem śpiewaków nadwornych.

Tak Kościół nauczający wraz z słuchającym zanosili Bogu dziękczynienie zgodnymi głosy. Czyż na tę jedność Kościoła ojującego w zatwierdzeniu przywilejów tego, który jest środkiem jego jedności, Papieża nie patrzał Kościół tryumfujący z radością, niebo z upodobaniem? Ojciec św. udzielił na ostatku uroczystego błogosławieństwa, a kardynał *presbyter asystens* ogłosił odpust zupełny.

Całéj uroczystości była z domu książęcego obecna w auli soboru infantka portugalska Donna Isabella; dyplomaci i wiele familii książąt rzymskich, prokuratorów biskupów nieobecnych i teologów.

Radość biskupów wychodzących z Soboru była niezmierna; także wszystkiego ludu, który niepogodą nie dał się odstraszyć i teraz w deszczu ulewnym wracał do domu. Radość tę zamąca postępowanie opozycyi. Na kongregacyi uprzedniéj przed sesyą publiczną, przy ostatecznem głosowaniu padło 88 głosów przeciwnych, 62 *juxta modum,* z których jednak wiele należało do większości.

Z opozycyi w końcu połączyło się z resztą Ojców sześciu, z pomiędzy których arcybiskup *Avignon i Rheims.*

W sam dzień sessyi publicznéj reszta opozycyji nie stanęła: byli nieobecni z zagranicznych kardynałów: Matthieu, Rauscher, Szwartzenberg, z rzymskich Hohenlohe; z episkopatu, mianowicie z głowaczów wszyscy byli nieobecni jak arcyb Darboy, Dupanloup i t. d. — a nawet Ketteler, który, zdawało, się jedynie przeciw wczesności był uprzedzony. Z polskich biskupów tylko prymas X. Ledochowski, arcybiskup gnieźnieński i poznański, był obecny; administator prałat X. Sosnowski, który miał być reprezentantem Polski z zaboru moskiewskiego takoż nie dotrwał. Z dwóch biskupów, którzy na Soborze oddali vota negatywne, jeden podobno był Fitzgarald, jeden z biskupów amerykańskich, a drugi nowokonsekrowany, nie podany jeszcze wśród Ojców Soboru. Msgr Fitzgerald miał prosić, aby go nie wywoływano, lecz, że wszyscy obecni musieli być wezwani do oddania głosu, przeto dał negatywę. Dobry i ten dowód wolności Soboru.

Dwie całkiem przeciwne pogłoski obiegają o ostatnim zbiorowym akcie opozycyi. Jedni utrzymują, że miała złożyć oświadczenie, że poddają się orzeczeniu Soboru; inni, że protest zakładają. Za tą drugą wersyą zdaje się przemawiać to, co Ojciec św. w swéj allokucyi mówił dla oponentów.

Dziś już Kościół przemówił nieomylnie. A jak najlichszy prostaczek, tak i książę Kościoła ma tenże obowiązek, poddać się jego wyrokom: nie poddając się, wyłącza się sam z Kościoła, staje się odstępcą. Odstępstwa swego nie znaleźliby uczestników w swych dyecezyach, chyba wyjątkowo gdzieś jakieś, już przygniłe, już herezyą zarażone. Prośmy Boga, żeby tego zgorszenia nie dopuścił w swym Kościele.

Sobór odroczony do 11. listopada. Zaraz w dzień następny wyjechało do dwustu biskupów. Ci co zostaną, jak n. p. hiszpańskich wielu, pracować będą w kongregacyach. Ks. Prymas Ledóchowski, który przed tygodniem obchodził tu sekundycye kapłańskie, a do łez rozrzewnił się nader licznymi dowodami pamięci całego swego duchowieństwa i swych dyecezyan, nazajutrz zaraz po Soborze wybierał się w drogę, żeby być w dyecezyi zasmuconéj poborem do wojska na wojnę tak ciężką. Już gdy prawie był zabrany w drogę, odebrał uwiadomienie, że król wyraził życzenie, aby biskupi wszyscy wrócili do kraju.

Nie potrzebaby nadmieniać, że wszystko tu nadzwyczaj zajęte przyszłą wojną. A co uderzająca, że pomiędzy niższym klerem sympatye niejednokrotnie się objawiają ku Prusom, tak Napoleon swą dwuznaczną, dwulicową polityką zraził wszystkich. A nawet świeccy dają się słyszeć: dobrzeby było, żeby Napoleona wypędzili; tylko o to obawa coby się z katolicyzmem stało; gdyby Wschód zwyciężył Zachód a z nim barbarzyństwo zasad nowożytnych. Nam Polakom prosić Boga o zmiłowanie, któregośmy doprawdy jeszcze niegodni.

Tydzień P. J. Kraszewskiego.

Tygodnik Soborowy wychodzący w Krakowie, w obszernym artykule pod napisem: *Dzienniki liberalne w obec Soboru* zastanawia się z kolei także i nad drezdeńskim *Tygodniem* p. Kraszewskiego. Charakterystyka tak pisma samego jako też i redaktora jego, prawdziwa we wszystkich szczegółach, wiele rzuca światła i na przeszłe i na obecne stanowisko słynnego powieściopisarza. Z artykułu tego podajemy dłuższy nieco ustęp, jak następuje:

Pismo, które dzisiaj bierzemy pod rozbiór, aby dopełnić smutnego obowiązku ostrzegania przeciw fałszywym braciom, podejmującym tę nieszczęśliwą robotę kuszenia własnego narodu i napędzania go w sieci odszczepieństwa, nazywa się „Tydzień“, wychodzi w Dreźnie, ma dopiero trzy miesiące istnienia i jest redagowane przez J. I. Kraszewskiego.

Pismo to zdaje się *ad hoc* być stworzone, aby zużytkować resztki konającéj sławy i popularności znakomitego niegdyś autora na rzecz zochydzenia Stolicy świętéj i Soboru Watykańskiego. Wychodzi ono w stolicy zamieszkałéj zwykle przez bogatsze rodziny polskie. W trzynastu numerach, które mamy przed sobą tyle już napisano o Soborze i Rzymie, że po ścisłém rozrachowaniu, ledwie czwarta część pozostaje na inne artykuły polityczne a literackie, a trzy czwarte poświęcone są korespondencyom rzymskim i inwektywom na Rzym w odcinku p. t. *Kochajmy się.*

Rycerzami występującemi wyłącznie na te nieślachetne harce przeciw Rzymowi i Soborowi jest sam Redaktor w pogniecionym celindrze à la Henryk Heine, w armaturze kopiowanéj w srebrnym papierze wedle zbroi Irydionowéj — i zakryty anonymem P. Władysław Kulczycki z dewizą grecką *γῆ*, może wyrażającą *ziemię*, ojczyznę religijnéj swobody i niezawisłości od tyranii latynizmu, albo może początek wyrazu **gemonium** oznaczającego miejsce pręgierza, na którem pogaństwo rzymskie stowiało jako zbrodniarzy pierwszych wyznawców Chrystusa lub ciała ich poszarpane torturą na pastwę psów wyrzucało, a na które dzisiejsze pogaństwo chciałoby stawić lub wyrzucić Papieża, jako *króla i nieomylnego* nauczyciela Kościoła.

Kraszewski! Cóż go w te szranki sprowadza? Romansopisarz z profesyi i podstarzały na tym chlebie, a dla polskich czytelników tego rodzaju literatury i dla serc nawet dość jeszcze katolickich pożądany i przyjemny, jakichże rzeczy smutną alternatą, przyjął na stare swe lata obowiązek wygadywania na katolicyzm rzymski, jakoby niby na ultramontanizm i obowiązek wyniszczenia w sercu swych rodaków uczuć szacunku i miłości dla Kościoła i wiary; uczuć, któreby jeszcze być mogły dla tylu, jeźli już nie źródłem siły, to przynajmniéj pociechy? Na polu powieściopisarstwa zwykle się umysł zużywa i spada. Powieść, najlichsza część literatury, sama niewdzięcznie swych twórców o taki koniec przyprawia, zwłaszcza gdy autor z pióra żyjąc, musi się stósować nie do prawideł estetycznych, nie do ideału, ale do dziennych usposobień i predylekcyi lekkich czytelników. Powieść raz przeczytana już nie wraca w te same ręce, ale idzie albo raczéj spada w sfery czytelników coraz mniéj wymagających — nikt jéj dwa razy nie czyta, choćby się znakomitą zwała. Przeświadczenie sumienne o rzeczywistéj zasłudze, to przedświadczenie stanowiące o godności pisarza, tém mniéj tu możebne, im mniéj możebną jest sama zasługa. Rzadki wypadek taki Ko-

rzeniowski — P. Kraszewski do tych wyjątków nie należy. Było że nawet czarował pięknością i bogactwém swych pomysłów. Wielu twierdzi, że w książkach jego znachodzili prawdziwe klejnoty ducha, że się spotykali nawet z ideałami — my nie idąc tak daleko, chętnie sobie przypominamy, że za dni młodości unosiliśmy się nad pięknością obrazów wyszłych niezawodnie z serca niezmrożonego jeszcze w uczuciach zacnych, nawet religijnych. Ale każdy przyzna, że obok tych obrazów ukazywały się smutne płody chorobliwego marzyciela, któremu naród nasz zawdzięcza w niemałym stopniu rozwinięcie i wygórowanie fantazyi i czułostkowości, a więc tego fałszywego kierunku, który go o wiele bolesnych strat przyprawił i skutkiem którego, w działaniu nowszéj zwłaszcza generacyi, tak często się schodzi zniewieściałość i miękość z instynktami nieznanéj dotąd w naszym narodzie srogości i okrucieństwa. Owszem, z pod pióra tego autora wychodziły, choć prawda, bardzo rzadko i jakby przypadkowo obrazy i posągi powieściowe, które nam dopiero w późnym jego wieku wytłómaczył cynizm domagający się nagości w sztuce, i takie opisy jakby je po prostu polska mowa przyniosła z brudnych kart Pawła Koka, lub samego Pigault-Lebrun. Obok tego występowały w jego powieściach charaktery, poetyzowania i rozumowania, które w mnóstwie umysłów i serc zaszczepiły sceptycyzm religijny i moralny i na wzór których uczono się wątpić i mówić z rodzajem przekąsu o samym rządzie opatrzności, o prawach i wymaganiach naturalnéj nawet moralności, a cóż dopiero o świętościach religii objawionéj.

Pan Kraszewski już jako znakomitość literacka zwiedzał Rzym. Rzym zwykle bywa dla głośnych znakomitości opoką, na której się wzmacniają i olbrzymieją, jeźli były rzeczywistemi — albo kamieniem obrażenia o który utknąwszy, boleśnie upadają bez nadziei dźwignięcia się, jeźli były tylko pozornemi, lub sztucznemi. Pan Kraszewski miał to nieszczęście, że się potknął o Rzym i upadłszy już się więcéj nie dźwignął. Jego bytność u Ojca świętego rokowała w sercach dawnych przyjaciół słodkie nadzieje, — lecz podobno ta go właśnie bytność zgubiła. Wielkie nieszczęście, kiedy syna zabija moralnie spotkanie się z cnotliwym ojcem, a coż dopiero z podwójnie świętym, jakim jest Pius IXty. Mówiono, że OO. Zmartwychwstańcy uprzedzili to spotkanie sprawozdaniem o duchu literackich jego prac i że skutkiem tego w przyjęciu przez Ojca św. znalazł dla siebie upomnienie. Wiadomo, jak upomina Pius IX tych zwłaszcza synów, o których sądzi, że są zdolnymi przyjąć dobrem sercem jego pełne miłości przestrogi. Ale w tych rzeczach jest on nie już w skutek braku przenikliwości, bo tę posiada do wysokiego stopnia, ile w skutek dobrotliwości omylnym i jak się omylił względem Passaglii, którego prawie karesując upominał, tak się omylił względem P Kraszewskiago, który z tych odwiedzin wyniósł zaród śmiertelnego zniechęcenia się dla Kościoła katolickiego, a szczególniéj dla katolickiego Rzymu. Car Mikołaj po rozmowie z Grzegorzem XVI i surowem z ust jego upomnieniu wyszedł niezmiernie zmieniony i omdlał w strasznéj energii niszczenia religii i narodowości rządzonego przez się ludu — Pan Kraszewski po rozmowie z Piusem IX i słodkiéj przestrodze z ust jego, wyszedł z sercem napełnionem goryczą i obudził w sobie energią do targania związku między Ojcem chrześcijaństwa a własnym swym narodem, tyle jeszcze żyjącym, ile rzymsko-katolickim.

Czy go rzeczywiście skrzywdzono? Czyż, gdyby nawet Zmartwychwstańcy wpłynęli byli na owo przyjęcie, zgrzeszyliby tém przeciwko miłości i sprawiedliwości? Czyż zgrzeszył Józef donosząc Jakóbowi, ojcu swemu, o postępowaniu swych braci i zasłużył za to na ich nienawiść i zaprzedanie do obcych? Czyż Zmartwychwstańcy nie mieli powodu czuć się obowiązanymi do podobnego kroku, tak ze względu bratniéj miłości dla osoby P. Kraszewskiego, jak ze względu na dobro ojczyzny, któréj pragnęli zapewnić wpływ katolicki ulubionego wówczas autora? P. K. wie zapewnie, że dzieła Dumasa poszły wszystkie na index, a kiedy jemu chciano téj smutnéj ostateczności oszczędzić, a narodowi pozyskać z niego spotęgowanego działacza — czyż to mogłoby się nazwać krzywdą?

Tak to jednak zrozumiał, i odtąd zaczyna się stanowcza zmiana. Twórca Kordeckiego, téj powieści, która zdaniem wielu zbliża się do epopei, a która obudziła w sercu całego narodu miłość i zapał wdzięczności dla bohatera wykołysanego przez ducha rzymskiego, wzniesionego podówczas w Polsce do zenitu — surowy krytyk, którego *Analizę* młodzież seminaryjska, paląca się miłością dla Kościoła przepisywała onego czasu skrzętnie i prawie się na pamięć uczyła, jedynie dla tego, że w niéj czuła akcent ślachetnéj miłości prawdy — ten sam, po powrocie z Rzymu, o jakże już inny! Dawna disharmonia między jego utworami ustąpiła miejsca strasznéj jakiejś i żelaznéj konsekwencyi, coraz głębszych literackich upadków. Przedburza ostatnich wypadków sprowadziła go na pole dziennikarskie, a ta nowa jego faza jakże smutne oddaje świadectwo — nie powiemy już patryotyzmowi, który trudno aby coś na gorzkościach i kwasach antykatolickich zyskał, ale usposobieniu razem umysłowemu, estetycznemu i moralnemu! Za dziennikarzem głębiéj jeszcze zstępuje Bolesławita i autor Rachunków, i próżno się gniewa, że go nazwano własnem imieniem, bo policzkowani mają przecież choćby to biedne prawo odgadnienia kto ich publicznie bije. Odtąd wiele razy odezwie się o Rzymie, to jakby Lamenais z książką swoją zjadliwą o „Sprawach Rzymu,“ lub z tą drugą: „Słowa Wierzącego“ przedstawiającą piekielny niepokój duszy, w której zraniona pycha zgasiła do ostatniéj iskry wszelaką wiarę, nadzieję i miłość; to Lamenais, mniej swoją straszliwą werwą i mniej geniuszem.

Taką koleją rzeczy P. K. doszedł do stanowiska, z którego dzisiaj narodowi swemu opowiada ewangielią Chrystusa rozwiedzionego z Kościołem, albo Kościoła rozwiedzionego z Rzymem. W gazecie, którą redagował w Warszawie, Papież bardzo już niesympatycznie wyglądał. Właściwie wspomnienia o Rzymie papieskim służyły tam tylko za cień dla świetnéj idei unifikacyi i wolności Włoch. Szło prawda tylko o ziemską własność Papieża i P. K. przekonywał swoich czytelników głównie o tém, że zrzeczenia się téj własności na korzyść włoskiego państwa, wymagał sam najwyższy duchowny majestat Papieża. Zdawał on się podówczas być najtkliwszym tego majestatu miłośnikiem — miał nieraz postać syna błagającego u nóg ojca na kolanach i ze łzami w oczach, aby się ten ojciec nie upierał przy „łachmanie

doczesnéj władzy, kompromitującym w nim boską powagę i władzę Pasterza i Nauczyciela Kościoła.“ Biblijnoliryczne frazesa, któremi się nawet we wstępnych artykułach posługiwał, były w przekonaniu powszechności akcentem czystej i serdecznéj ortodoxyi i rozumiano, że Pan K. na to tylko radby był Papieża widzieć boso na wzór św. Piotra, aby do stóp jego tém chętniéj upadł świat cały. Nie brakło wprawdzie i takich, dla których owe frazesa zbyt były przezroczystą, albo powiedzmy po prostu, dziurawą tkaniną, aby potrzebowali aż szukać osłoniętej niemi myśli. Takim też gorliwość P. K. o duchowne królestwo Papieża przedstawiała się na jednej linii z tkliwem jego zajmowaniem się powagą warszawskiego arcypasterza i obroną tej powagi przeciw własnemu arcypasterza postępowaniu, (skutkiem czego P. Kraszewski może jeszcze smutniejsze wyniósł wspomnienia i wrażenia z pałacu na Miodowej ulicy, niż z samego Watykanu). Ale, jakkolwiek byli tacy, którzy myśl jego rzeczywistą odczytywali przez powłokę sentencyi, powszechność jednak czytelników przyjmowała w dobréj wierze, co jéj raczył ofiarować i uwierzyła, że stoicką obojętność na smutną dolę i potrzeby doczesne Ojca chrześcijaństwa własny tego ojca nakazywał im interes. Zatem poszło, że za chwil zupełnéj pod tym względem swobody w Warszawie i całéj Polsce, ani słowo współczucia z serc katolików polskich, ani złamany szeląg z ich kieszeni nie poszedł do stóp odartego z własności kościelnéj Papieża. Miliony, o których Pan Kr. w swoich Rachunkach wspomina, że idąc z Polski do Rzymu kraj nasz zubożają, są jego własnéj fantazyi bardzo nieopoetyczną licencyą.

Lecz przyszła kolej i na sam duchowny majestat Papieża. Czyż ten majestat może się potężniéj i piękniéj przedstawiać, jak na tronie Najwyższego Pasterza i Nauczyciela Kościoła i czyż przywiléj nieomylności nie jest jego niebiańską koroną? Cóż więc o nim dzisiaj powie ten, który niegdyś z wielkiéj dla niego miłości starał się natchnąć serca katolików polskich zimnem i niechęcią na wszystkie odezwy wyzutego z najświętszéj własności? Co powie zwłaszcza po nowo nabytém doświadczeniu, że nas to jedno tylko ratuje od zapadnięcia się w otchłań rozwartą pod nami, iż jesteśmy jedno z Rzymem, i że nieprzyjaciel resztek naszego bytu i życia na to się właśnie najzacieciéj uwziął, aby tę jedność zniweczyć? Co powie? Zaprzeczyć tego nie może — bo przecież niepodobna byłoby zaprzeczyć ciągle trwającego faktu, to jest, że kiedy Sybir zaczyna się przecie wyludniać z ofiar ostatniego powstania, kiedy ci nawet, których do kopalń nerczyńskich zasłano po ułaskawieniu od wyroku śmierci, już się przecież ogrzali w swém rodzinnem kółku, to ofiary niepokonalnéj miłości Kościoła, to bohaterowie nierozerwalnéj jedności z Rzymem, to biskupi nasi i kapłani rozrzuceni w głębi Rossyi, za to boskie przekonanie wiary, usychający z tęsknoty za owieczkami swemi i za ojczystą ziemią — nie powracają — i podobno póty nie powrócą, póki zamiar stargania ostatnich węzłów łączących nas z ogniwem katolickiego Kościoła nie zostanie przeprowadzonym. Przecież zaprzeczyć niepodobna, że Sobór musi być czemś dla nas, kiedy nieubłagani bytu naszego niszczyciele same biskupów polskich prośby udania się nań uważają za występek! przecież zaprzeczyć niepodobna, że nieomylność Papieża jest jakimś bytu naszego puklerzem, kiedy jéj przeciwnicy tyle znajdują łaski, uznania i chwały w organach mających służyć do wyzucia ducha narodu z wszystkiego, co go przed obuchem zniszczenia osłania. Przecież niepodobna zaprzeczyć, że zawisłość nasza od Stolicy rzymskiéj, uległość jéj wyrokom i rozkazom musi być naszą siłą a niezawisłość od Rzymu naszą śmiercią, kiedy tam każdy z Rzymem stosunek uważany jest za ciężką zbrodnię stanu, i kiedy z drugiéj strony wszystko gotowi są zrobić, aby środek religijnego serc i umysłów ciążenia przenieść na Synod z wolnomyślnych polskich prałatów złożony!

Nie, P. Kraszewski mimo całéj determinacyi antyrzymskiéj zaprzeczyć tego nie może, uznaje on owszem w swych Rachunkach, które „Tygodniowi“ za klucz służyć mają, że kiedy w sobie na wszelkie sposoby rozbijamy jedność i gubimy się rozterką — to sama tylko jedność religijna z Rzymem téj rozterce czoło stawia i jakąś siłę wpośród nas stanowi. Ale nie cieszmy się pochopnie tém jego nznaniem. Pan Kraszewski surowy niegdyś krytyk szaleństw hegeliańskich, zbyt dziś z wysoka na ten świat patrzy, aby mógł sądzić, że prawda tutaj istnieć może bez sprzeczności, bez antytezy. Jedność nam potrzebna, bez jedności się gubimy — ale dążeń do tej jedności twardo dozorować trzeba, aby nas na śmierć niescentralizowały. Więc i w tę odrobinkę uderzać potrzeba, która się jeszcze przed zamachami rozterki ostała.

Przegląd pism ludowych.

Czasopisma ludowe, o których raz po raz w krótkości sprawę zdajemy, tak w Prusach zachodnich, jak na Ślązku i w Galicyi (Poznańskie, niestety, nie poczuwa się do obowiązku założenia gazety ludowéj,) idą dalej swym torem, w ogólności dobrze a pożytecznie służą czytelnikom, bodajby tylko jak najwięcéj ich miały. Jednym ubywa, drugim przybywa prenumeratorów — żadne pono nie ma ich za nadto. Z téj strony skarży się i *Pielgrzym* i *Zwiastun* i *Włościanin* w Krakowie, najlepiéj się ma *Przyjaciel ludu* chełminski, stary a dobry znajomy między Wiarusami. Skargi na brak abonentów będą u nas zawsze, oziębłość a nierozumienie czego potrzeba, jeszcze wielkie, lecz i to już wiele, że od ostatniego naszego *Przeglądu*, żadne przynajmniéj nie upadło.

Obecny nasz Przegląd ma być jak najzwięźlejszy.

Przyjaciel ludu pisze dobrze, zrozumiale, argumenta *ad hominem*, że trudno, by komu cośkolwiek było niejasném. Przymiot to nie mały, a wymieniamy go dla tego, że przez pewien czas w tym punkcie było czuć zaniedbanie. *Przyjaciel ludu* zna obecne choroby ludu, wskazuje na nie i podług sił chce je léczyć. Chorobą pojawiającą się co chwila to — chętka do emigrowania do Ameryki, do Portugalii, teraz do Egiptu. Lud łacno daje ucha bałamutom i oszustom, więc *Przyjaciel* w kilku numerach poucza, oświeca, ostrzega — daj Boże, by skutecznie.

Nie podobały się nam w *Pryyjacielu* uwagi z powodu zatrzymania kary śmierci na Sejmie — *Przyjaciel* jest bezwzględnie za jéj zniesieniem. Kwestyja to jeszcze otwarta, argumentów *pro* i *contra* jest wiele, lud czuje głęboko, że musi być najwyższa na ziemi

powaga, która ma prawo do miecza. Znieść karę śmierci, jest to zdać się na łaskę zbójców: każdy będzie musiał o własnéj myśleć obronie. Tak jest już w Ameryce, we Francyi dzienniki katolickie tego samego używają argumentu.

W sprawie Soboru *Przyjaciel* w num: z 24 czerwca napisał proste a prawdziwe słowa. Powtarzamy je z zadowolnieniem:

O Soborze powszechnym w Rzymie nie pisał Przyjaciel od pewnego czasu; a nie pisał zaś dla tego, ponieważ wiadomości po wszelkich pismach na domysłach tylko się opierają, a najczęściéj w spory z przeciwnikami się wdając, do reszty żdźbło prawdy, które może w sobie mieszczą, zacierają i podejrzanem czynią.

Pisma ludowe muszą być w podawaniu wszelkich nowości bardzo ostrożne, co się zaś tyczy spraw wiary, ostrożność sto razy powinna być większą, ażeby jakiém fałszywém doniesieniém lub złém rozumieniem rzeczy nie narobić w świecie zamętu i nie zasiać błędu, który sumienie ludzi zaniepokoić może.

Co się tyczy postanowień i uchwał Soboru, tych najpewniéj a najlepiéj dowiemy się z pasterskich listów naszych biskupów, jako jedynych do tego uprawionych sposobów ku ogłaszaniu nauki kościoła.

Na Soborze samym toczą się ciągle narady w konferencyach jeneralnych, które nie są publiczne i dla tego tajemnicą pokryte.

Podobno teraz roztrząsają tam sprawę nieomylności Ojca św.

Rządy, jak francuski austryacki i pruski, czyniły ministrowi papieskiemu przedstawienia, że się obowiają, aby nauka o nieomylności nie narobiła w ich państwach zamętu i nie naruszyła tych zasad, na których prawa krajowe oparte.

Minister papieski odpowiedział, że kościół patrzy tylko tego, co do niego należy, a w tém niczego nie pominie i niczém sobie przeszkadzać nie będzie. Sobór zaś jest wolny i słucha jedynie Ducha ś., którego pomoc Zbawiciel mu zapewnił.

Ucichły więc rządy po takiéj odprawie, a Sobór robi swoje daléj.

Donoszą, że nauka o nieomylności Ojca św. ma coś 90 i kilku przeciwników na Soborze między biskupami, którzy dawniéj już odradzali Ojcu ś. poruszanie tej sprawy, a teraz zawsze jeszcze są tego samego zdania. Mają to być biskupi francuscy, węgierscy, niemieccy i z Galicyi niektórzy.

Jednakże ile w tém prawdy, rzecz nie pewna, a zresztą naturalna, boć przecież na to rada, żeby różne zdania się objawiły, wyświeciły i przez to przyszło do zgody.

Donoszą daléj, że nieomylność Ojca ś. w rzeczach wiary ex cathedra będzie ogłoszona jako powszechna prawda katolicka w dzień ś. Piotra i Pawła, lecz i w tém nie ma pewności. Inni piszą, iż dopiero 10 lipca ogłoszenie nastąpi, ale i to domysł tylko.

Otóż czekajmy spokojnie i w zaufaniu do mądrości naszych pasterzy oraz ufni w bezpośrednią pomoc Boską, która kościołowi św. zapewniona, a dowiemy się swego czasu wszystkiego z pewnością i niewątpliwie przez naszych biskupów.

Gonienie za nowością i wczytywanie się w rozmaite pogłoski i domysły gazeciarskie tylko bałamuci i niepokoi.

Pielgrzym w Pogutkach wiadomości ma ze Rzymu, z dyecezyi, z świata katolickiego pełno, my z niego co chwila wypisujemy jaki fakt z życia kościelnego w dyj. Chełmińskiéj. Przeciw wynoszeniu się do Ameryki ludu i *Pielgrzym* dobrze i obszernie pisze, głównie na niebezpieczeństwa utracenia wiary wskazując. Pismo kościelne na wskroś religijne, umiejętnie kierowane — może za szczupłe i brak mu abonentów. Kto przyjdzie mu w pomoc?..

Dodamy tu, że czego *Przyjaciel* nie podaje, w *Pielgrzymie* znajdujemy: uchwały soborowe.

W Królewskiéj Hucie na górnym Ślązku *Katolik* p. Miarki rozwija się i rozszérza, czytelników coraz więcéj, nawet osobny Dodatek od 1 lipca wychodzi. Widać staranność i życie w *Katoliku*, dowiadujemy się zeń dużo rzeczy z górn. Śląska: duchowieństwo ogłasza *Bibliotekę Katolicką*, zbiór powieści dla ludu — jest z czego się cieszyć, ruch wzbudzony raz nie słabnie, owszem wzmaga się i rośnie. *Katolika* prosimy, żeby jeszcze więcéj baczył na poprawność języka, a także by powieści *Sądy Boże*, nie podawał tak skąpo, bo nie wiedzieć kiedy się skończy.

Przechodzimy do zawziętego wroga i *Katolika* i *Tygodnika* naszego — *Zwiastuna górnoszląskiego* Pismo obszerne $1^1/_2$ arkuszowe, miejsca ma wiele i wiele dobrego mogłoby uczynić. Treść najrozmaitsza, wszystkiego potroszę; że nie ma żadnych wykroczeń przeciw wierze, jesteśmy spokojni, ale są wykroczenia przeciw wszelkim przepisom przyzwoitości. *Zwiastun* po staremu zacięty, zajadły, nic nie daruje, *Katolika* chciałby zgnieść, zrujnować, jakichże nie używa sposobów? Rzeczy znane: teraz w artykuliku: *Z sąsiedztwa N. Piekar*, ordynaryjnym, plugawym, wzywa lud, żeby się pomścił za jakąś tam obrazę w *Katoliku*. W obec tego wszystko się kończy, a my z wielkim podziwem pytamy się: Takież to rzeczy przepuszcza Xiążęco Biskupi Komisarz a redaktor X. Purkop? *Surge, quare obdormis!*

P. Teodor Heneczek, nakładzca *Zwiastuna* a jak się zdaje, i główny jego kierownik. z powodu uwag naszych z 20 maja przysłał nam list, który następnie w *Zwiastunie* wydrukował. P. H. uparł się przy swojém, rad i przestróg niczyjich nie słucha, nas o stronniczość posądza, *à la juif* 100 talarów nagrody stanowi, ktoby mu udowodnił, że *Zwiastun* nie ma racyi. Dziwne téż i to, że p. H. chce być wielkim patryjotą i za honorem Polaków się ujmuje... Od dawna zewsząd upomnienia i przestrogi dochodzą *Zwiastuna* (sam wspomina o X. Delochu proboszczu w Królew. Hucie i miota się nań za ostrzeżenie), nic to, *Zwiastun* się zaciął, trwa przy swojém, bije na okół bezwzględnie, gdzie się trafi, — takie pismo wyuzdane, choć skąd inąd może i przydatne, lepiéj żeby przestało wychodzić... Takie zdanie wyrobiliśmy sobie śledząc pilnie wszystko, co się w *Zwiastunie* dzieje, i wypowiadamy je tutaj otwarcie... Chyba, że nastąpi zmiana gruntowna, na co się przecież nie zanosi.

W chwili obecnéj *Zwiastun* zajął stanowisko aż nadto wybitne: nienawiścią a złością zionie ku Francyi, wymyśla i wyzywa po staremu, — czy stanowisko takie słuszne i sprawiedliwe? Czy w tym przysługa dla ojczyzny, żeby lżyć nieprzyjaciela? Przechwałek téż pełno na wzór najzajadliwszych gazet. Czytajcie num. 29.

W *Zwiastunie* język nierówny: miejscami dobry, miejscami aż zgroza: jednolitości nie ma...

Włościanina wychodzącego w Krakowie, *Dzwonek*

i *Chatę* (oba te pisma drukują się we Lwowie) polecamy usilnie. *Włościanin* obiecuje, że będzie teraz wychodził bez przerwy, bo byt jego utrwalony. *Dzwonek* i *Chata* zamieszczają rzeczy dobre, pouczające lad we wszystkiém, co mu moralną i materyjalną korzyść przynieść może. Wszystkie trzy pisma galicyjskie mają ryciny, i niezłe, *Włościanin* najlepsze.

Życzymy im powodzenia, licznych prenumeratorów.

Nasze położenie.

W chwili tak poważnéj jak obecna, potrzeba z naszéj strony wielkiego umiarkowania i spokoju, potrzeba trzeźwego i chłodnego zastanowienia się, aby zbyt łacno rozgorączkowujące się umysły i serca złudnym a zgubnym w swych następstwach nie dały się opanować marzeniom. Po tylu próbach, wiemy przecież wszyscy, jak przeważną jeszcze rolę odgrywa u nas wybujałość wyobraźni, po staremu fantazya, gorączkowość i pochopność do niepodobnych do ziszczenia się nadziei — zdaje się, jakoby właśnie wszystko, cokolwiek granice rzeczywistości i możebności przechodzi, było celem i przedmiotem życzeń i pragnień najgorętszych. Owoż potrzeba jest w chwilach takich, gdzie nie mało gromadzi się żywiołów zdolnych rozpalić serca zawsze młodzieńcze, rozburzyć fantazyą do tyla, ze ona wyłącznie panuje w człowieku — potrzeba ze strony ludzi poważnych i pism publicznych głosu przestrogi, upomnienia i rady.

Dla tego cieszymy się niemało, że wszystkie lepsze pisma polskie, z wyjątkiem może galicyjskich dzienników radykalnych, przed wybuchem jeszcze wojny, odezwały się a i teraz wciąż przemawiają do publiczności, by była poważną i baczną, by się umiała w trudném położeniu zachować roztropnie i wstrzemięźliwie. Aż na zbyt wiele powodów do takich przestróg i nawoływań, o czym wiedzą najlepiéj ci, co właśnie za święty swój obowiązek uznali podnosić głos dojrzałéj rozwagi a troski około zdrowia rzeczy publicznych. Cóż łacniejszego u nas, jak dać się omamić i porwać w wir szalonych mrzonek i praktyk?...

Z pism polskich *Dziennikowi poznańskiemu* należy się (piszemy to z szczérym zadowolnieniem) wszelkie uznanie. W trzech artykułach odezwał się on z powagą, z spokojem a silnie, przypominając i wskazując stanowisko i sposób zachowania się w czasach tych burzliwych a niebezpieczeństw pełnych. *Dziennik*, byleby się tylko do rzeczy kościelnych nie mięszał, na polu posług obywatelskich byłby bardzo pożytecznym i pożądanym. Często przemawia trzeźwo, roztropnie i dojrzale, spełnia prawdziwie obywatelski obowiązek i na wdzięczność sobie zasługuje.

Czas krakowski jeden z trzech artykułów *Dziennika*, wywołanych chwilą obecną, zamieścił, i my téż ostatni pod nap.: *Nasze położenie* powtarzamy w *Tygodniku:*

Jakkolwiek już dwa razy na tém samém miejscu podnosiliśmy głos nasz, by wśród obecnego, tyle krytycznego dla naszych miejscowych stósunków położenia, przypomnieć ludności naszéj obowiązek i potrzebę zachowania postawy godnéj i spokojnéj, uważamy przecież za rzecz konieczną odezwać się do niéj w tym samym celu i dzisiaj. Wszelkie słuchanie podszeptów z jakiéjbądź pochodzących strony, wszelkie choćby najniewinniejsze w gruncie rzeczy demonstracye, wszelkie niewczesne mrzonki mogłyby tylko wśród obecnych, nadzwyczajnych okoliczności wywołać następstwa utrudniające stokroć bardziéj jeszcze i tak już wcale nieróżowe położenie nasze. Dzisiaj nie pozostaje nam nic innego, jak przyjąć z rezygnacyjną cierpliwością stan rzeczy, jaki się Opatrzności zgotować nam podobało. Wszelkie uprzedzanie jéj nieodwołalnych wyroków na jakiéjbądź drodze i jakiemibądź środkami mogłoby nam się opłacić skutkami nieobliczonéj przedewszystkiém dla nas samych szkodliwości. Prawdy téj oczywistéj nie można dość często powtarzać. Podnosząc w tym celu głos nasz raz jeszcze, liczymy na pewne, iż nas wszystkie warstwy społeczności naszéj zrozumieją, że się *nikomu* i *niczemu* bałamucić i na błędne czy lekkomyślne tory wodzić nie pozwolą, a że, rozumiejąc nas, pójdą za *naszemi* wskazówkami i radami, natchnionenemi nie mniéj smutkiem obecnego położenia, jak najserdeczniejszą życzliwością dla dobra ziomków i kraju.

Wiadomości potoczne.

— W zeszłą sobotę około południa wrócił nasz Najprzewielebniejszy Arcypasterz z Rzymu do stolicy swojéj. Prześwietna Kapituła natychmiast pośpieszyła przywitać Arcypasterza, którego przez osiem miesięcy nie widziała. Nazajutrz duchowieństwo kollegiaty ad s. Mariam Magdalenam, od św. Wojciecha, od św. Marcina, od Franciszkanów, O. Prowincyjał i O. Gwardyan Reformatów, o godzinie piątéj z południa przybyło do pałacu złożyć uszanowanie Najprzew. Arcypasterzowi. Przywitanie było nader serdeczne. Arcypasterz na widok księży swoich poznańskich nie mógł powstrzymać uczucia swojéj radości, z czułością a rzewnie i serdecznie począł mówić, — w tym ks. Bażyński, senior duchowieństwa, w słowach dobranych odezwał się w imieniu konfratrów: „Smuciliśmy się (rzekł mniéj więcéj), kiedyś nas, Celsissime Domine, opuszczał roku zeszłego, zdążając za głosem Najwyższego Pasterza na Sobór do Rzymu. Cieszymy się oto znowu, że wracasz nam przy zdrowiu, mimo tylu prac ciężkich a długich — cieszymy się, że wracasz właśnie teraz, kiedy chwila tak ważna, tak brzemienna w nieprzewidziane następstwa, kiedy tyle smutku i łez pomiędzy nami — wracasz, Pasterz do trzody, żeby być między nami, żeby nas oświecać, żeby koić i wspierać“...

Arcypasterz odpowiedział obszernie, że był zawsze duszą i sercem przy owieczkach swoich, że zachowanie się duchowieństwa i wiernych w obec namiętnéj wrzawy na około, mianowicie ze względu na dogmat o nieomylności papiezkiéj, napełniało go wielkim weselem, że stojąc po stronie Ojców Soboru za nieomylnością, był wyrazem tak tradycyi Kościoła polskiego jak i wiary dyecezyan swoich. W końcu dodał, że na wieść o wybuchu wojny co prędzéj zabrał się do powrotu, by być między owieczkami swojemi i dzielić z nimi smutki i radości, by czuwać i pocieszać, bo czasy ciężkie i smutne.... Następnie Arcypasterz opowiadał niektóre szczegóły z Rzymu i Soboru, a potym z każdym z osobna kilka słów uprzejmych bardzo wymienił. Posłuchanie trwało blizko godzinę.

— Odebraliśmy co dopiero kilkadziesiąt exemplarzy nowo wydanéj w Warszawie: Postille mniejszéj ks. Jakóba Wuyka 2 tomy 8vo m. Wydanie to, wierny przedruk pierwszego wydania w Poznaniu 1579 r., jest nader staranne; papier trwały. Cena 3 tal.

— Mamy również kilkadziesiąt exemplarzy wybornego dzieła: Rozmyślania dla kapłanów, ks. Chaignon, tłomaczenie w Warszawie, tomów 5 czyli 12 zeszytów. Cena exemplarza 8 tal.

— Mamy jeszcze kilkanaście exsmplarzy Teologii pasterskiéj 2 tomy ks. Krukowskiego. Cena 3 tal. 10 sgr.

— Potwierdza się wiadomość o wymordowaniu w Hinach francuzkich Misyonarzy i konsula francuzkiego.

— Czytamy w *Czasie:*

Według ostatnich doszłych nas wiadomości, ksiądz Borowski, biskup Łucko-Żytomierski, powołany dawniéj do Kijowa, nietylko, jak rozgłaszano, wywieziony nie został, ale, żadnego nieuczyniwszy ustępstwa, powrócił do swéj dyecezyi, i w Żytomierzu na wolnéj pozostaje stopie.

Podając z prawdziwą pociechą fakt ten, który zdaje się już żadnéj niepodlegać wątpliwości, z tak dobrego otrzymany źródła, musimy dodać, jak dalece ubolewać przychodzi, iż muru chińskiego, jakim się Rosya odgradza, żadne telegrafy, drogi żelazne i inne komunikacye nadwerężyć nie zdołają. Pomimo wszelkich usiłowań nie można się dokładnie dowiedzieć o sprawach najbliżéj nas dotyczących, o sprawach wiary w prowincyach polskich nawet sąsiednich, pod berłem moskiewskiem zostających.

I tak wyznać winniśmy, że nie znamy istotnego stanu sprawy biskupa Borowskiego. Powrót bowiem pasterza tego do swej stolicy każe nam wnosić, że nie tylko krążące o nim wiadomości po różnych dziennikach, ale nawet dokument w téj sprawie, list jego do Ojca św. przez nas w numerze z dnia 17 maja podany, nie może być za autentyczny uważany tak, aby wszelka wątpliwość była usuniętą. Wiadomo bowiem niestety aż nadto, że pisanie listu przez biskupa do Ojca świętego, bez poddania go władzy świeckiéj, stanowi w Rosyi zbrodnię stanu, i nigdy jeszcze rząd rosyjski nie puścił jéj bezkarnie, jak tego dowodem niedawne inkwizycye w Warszawie i wywiezienie biskupów i prałatów. Zapewnienia też tylko z kilku stron nas dochodzące, że biskup Borowski wywiezionym już został, i że Kościół polski nowego znów liczy wyznawcę, mogły nas upoważnić do ogłoszenia otrzymanego listu; nie wątpiliśmy bowiem, że rząd moskiewski użycie tego najświętszego prawa, odwołania się do Głowy Kościoła, jakie każdemu biskupowi katolickiemu przysługuje, ze zwykłą sobie a tak wysławioną w Europie tolerancyą i gorczakowską wolnością wyznań, wygnaniem na Sybir lub w głąb Rosyi ukarał.

Otrzymaliśmy wprawdzie w kilka tygodni po ogłoszeniu owego listu zapytanie z Rzymu, skąd list rzeczony posiadamy, kurya bowiem rzymska nic o nim nie wié. Źródeł naszych odsłonić nie możemy, zachowaliśmy więc milczenie tém bardziéj, że ciągle powtarzające się o wywiezieniu biskupa wiadomości za autentycznością dokumentu, jak stoi powyżéj, przemawiały. Wszakże uderzyć nas musiało, że w przypuszczeniu nawet istnienia listu pisanego przez biskupa, pozostać on był powinien w tajemnicy, a któż lepiéj dochować jéj potrafi od kuryi rzymskiéj? W razie zaś, gdyby chodziło o wydobycie z tajnéj kancelaryi watykańskiéj takiego dokumentu, któż więcéj byłby interesowany nad rząd moskiewski? Któż więcéj od niego posiada sposobów, skoro jak wiadomo, przed żadnym się nie cofa? Jakże więc dziennik z takim olbrzymem mierzyćby się zdołał! Rząd moskiewski byłby niezawodnie pierwéj od nas w posiadaniu takiego listu, skoroby mu na tem zależało.

Wątpliwości te, które powrót biskupa Borowskiego do swéj stolicy obok radosnego uczucia wywołać u nas musiał, czuliśmy się w obowiązku z całą otwartością wypowiedzieć. Walczymy bowiem zawsze otwarcie i prawdą, tém więcéj w sprawach wiary, z takim nawet wrogiem jak rząd moskiewski, prześladowcą naszej wiary i narodowości. Sam on sobie i zaklętemu kołu, w jakiem się zakreślił, przypisać musi, jeżeli nigdy istotnéj prawdy o tém, co się u niego dzieje, dowiedzieć się nie można, tak zawsze fałszem się obleka.

Bądź co bądź, skończyć nam wypada od czego zaczęliśmy, to jest wyrazem prawdziwéj pociechy, jakiéj doznają wszyscy Polacy na wiadomość, że dyecezye Łucka i Żytomierska nie zostały pozbawione swego czcigodnego pasterza, tak zasłużonego i godnego wiary naszéj obrońcy i dygnitarza Kościoła.

— W *Birż. Wiedom.* steku kłamstw najrozmaitszych przeciw Polakom, podniesiono niedawno fakt oddania do domu obłąkanych w Warszawie ks. Łysakowskiego kapucyna. Dowodził wówczas korespondent warszawski tego pisma, iż ks. Łysakowski nie jest waryatem, ale że zamknięty został w domu obłąkanych za przywiązanie do rządu i za chęć wyjawienia kompromitujących politycznie czynów OO. Kapucynów z Nowego Miasta pod Piotrkowem. Przytoczono tam jeszcze inny fakt niby także politycznego prześladowania jakiegoś księdza z Białéj na Podlasiu, również zamkniętego w szpitalu waryatów za przywiązanie do rządu. W krótce wypuszczono ks. Łysakowskiego ze szpitala, a korespondent sobie przypisywał ten wielki czyn. Otóż w obu doniesieniach korespondenta nie ma ani słowa prawdy. Ks. Łysakowski, istotnie cierpiący na pomięszanie, teraz oddany został matce mieszkającéj w Lubartowie, a ów ksiądz z Białéj powtórnie przywieziony do szpitala, ponieważ choroba jego jest silną i trudną do uleczenia.

Składka na potrzeby Soboru.

XXI.

Z poprzednich spisów	1127 tal.	12 sgr.	7 fen.
Ks. Gieburowski z Kamieńca	7 tal.	— sgr.	— fen.
P. Trepiński	1 tal.	— sgr.	— fen.
P. Czwójdak	1 tal.	— sgr.	— fen.
P. Sztube	— tal.	15 sgr.	— fen.
P. Harwożewski	— tal.	10 sgr.	— fen.
N. N.	— tal.	12 sgr.	6 fen.
Parafia świętego Antoniego w Poznaniu.	12 tal.	— sgr.	— fen.
Razem	1149 tal.	20 sgr.	1 fen.

Nakładzca i Redaktor ks. Stagraczyński w Poznaniu. — Czcionkami drukarni Tygodnika katolickiego (A. Schmaedicke) w Poznaniu. W komisie L. Streisandta w Grodzisku.